

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZOOTEHNIKO

Valentina FILIPČIČ

**ANALIZA IZVAJANJA UKREPA »POSODABLJANJE KMETIJSKIH
GOSPODARSTEV« V OBDOBJU OD 2007 DO 2011**

DIPLOMSKO DELO
Univerzitetni študij

**ANALYSIS OF MEASURE »MODERNISATION OF
AGRICULTURAL HOLDINGS« DURING THE PERIOD 2007 TO 2011**

GRADUATION THESIS
University studies

Ljubljana, 2016

Diplomsko delo je zaključek Univerzitetnega študija Kmetijstvo – zootehnika. Opravljeno je bilo na Katedri za agrarno ekonomiko, politiko in pravo, Oddelka za zootehniko Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani.

Komisija za dodiplomski študij Oddelka za zootehniko je za mentorja diplomskega dela imenovala prof. dr. Luko Juvančiča.

Recenzent: prof. dr. Emil Erjavec.

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednik: prof. dr. Janez SALOBIR
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

Član: prof. dr. Luka JUVANČIČ
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

Član: prof. dr. Emil ERJAVEC
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

Datum zagovora:

Podpisana izjavljam, da je naloga rezultat lastnega raziskovalnega dela. Izjavljam, da je elektronski izvod identičen tiskanemu. Na univerzo neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravici shranitve avtorskega dela v elektronski obliki in reproduciranja ter pravico omogočanja javnega dostopa do avtorskega dela na svetovnem spletu preko Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete.

Valentina Filipčič

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

ŠD	Dn
DK	UDK 338.43:336.1/.5(043.2)=163.6
KG	kmetijstvo/ekonomika/politika razvoja podeželja/posodabljanje kmetijskih gospodarstev/Slovenija
KK	AGRIS E13
AV	FILIPČIČ, Valentina
SA	JUVANČIČ, Luka (mentor)
KZ	SI – 1230 Domžale, Groblje 3
ZA	Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko
LI	2016
IN	ANALIZA IZVAJANJA UKREPA »POSODABLJANJE KMETIJSKIH GOSPODARSTEV« V OBDOBJU OD 2007 DO 2011
TD	Diplomsko delo (univerzitetni študij)
OP	IX, 54 str., 16 pregl., 15 sl., 46 vir.
IJ	sl
JJ	sl/en
AI	Z diplomskim delom skušamo pridobiti podrobnejši vpogled v izvajanje ukrepa 121 Posodabljanje kmetijskih gospodarstev v letih 2007–2011 v skladu s potrebami panoge: število prejetih in odobrenih vlog, učinkovitost črpanja sredstev, razlike v višini sredstev (obseg investicij) po regijah, panogah in vrsti stroška. Želeli smo ugotoviti, koliko so investicije pripomogle k uresničevanju resolucije o strateških usmeritvah slovenskega kmetijstva in živilstva, samooskrbnosti in konkurenčnosti. Naš ključni vir podatkov, na katerem smo bazirali našo raziskavo, je bil zbirnik podatkov AKTRP z individualnimi podatki vlog na javne razpise. Rezultati analize so pokazali velike razlike med regijami, tako po številu prejetih in odobrenih vlog, kot tudi po vrednosti naložb. Prednjačile so podravska, pomurska in savinjska regija, v negativno smer pa notranjsko-kraška, obalno-kraška, zasavska in goriška. Glede na želen namen uporabe sredstev so prevladovala naložbe v nakup kmetijske mehanizacije, sledile so investicije v novo opremo. Manjši obseg so zavzemale novogradnje ter investicije v trajne nasade. Glede na status vlagatelja so izrazito izstopale vloge s strani družinskih kmetij, glede na proizvodno usmeritev pa živinoreja. V strukturi odobrenih vlog so v analiziranih razpisih prevladovala naložbe v govedoreji (mleko ali meso), v manjšem deležu pa sektorji hmeljarstvo, prašičereja in sadjarstvo.

KEY WORDS DOCUMENTATION

DN Dn
 DC 338.43:336.1/.5(043.2)=163.6
 CX agriculture/economics/rural development policy/modernization of agricultural holdings/Slovenia
 CC AGRIS E13
 AU FILIPČIČ, Valentina
 AA JUVANČIČ, Luka (supervisor)
 PP SI – 1230 Domžale, Groblje 3
 PB University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Department of Animal Science
 PY 2016
 TI ANALYSIS OF MEASURE »MODERNISATION OF AGRICULTURAL HOLDINGS« DURING THE PERIOD 2007 TO 2011
 DT Graduation thesis (University studies)
 NO IX, 54 p., 16 tab., 15 fig., 46 ref.
 LA sl
 AL sl/en
 AB The diploma thesis discusses a more detailed insight into the implementation of the measure 121 Modernization of agricultural holdings between 2007 and 2011 in compliance with the needs of the sector: number of received and accepted applications, efficiency of withdrawal of the funds, difference in the funds volume (volume of investment) by regions, sectors and expense type. We focused on finding out how much the investment contributed to realization of the resolution on strategic orientations of the Slovenian agriculture and food technology, subsistence and competitiveness. Our key data source, on which our research was based, was AKTRP data assembler with individual data on the applications for the public tenders. The analysis results have shown big differences among regions, both in the number of the received and approved applications and in the value of the investment. The dominating regions were the Drava, Mura, and Savinja regions; whereas negative tendencies were seen in the inner Carniola - Karst, central Sava and Gorizia regions. In respect of the desired purpose of use of the funds, investment in purchasing of agricultural machinery prevailed; investment in new equipment followed. A smaller volume was allocated to new constructions and investment in permanent crops. Considering the statuses of the applicants, the family farms were the ones really standing out, whereas in the view of the production orientation, the livestock breeding was most prominent. In the structure of the analysed and approved applications, investment in the cattle farming milk or meat prevailed, while the sectors of hops, pig and fruit cultivation were represented at lower rates.

KAZALO VSEBINE

	str.
Ključna dokumentacijska informacija	III
Key words documentation	IV
Kazalo vsebine	V
Kazalo preglednic	VII
Kazalo slik	VIII
Okrajšave in simboli	IX
1 UVOD	1
2 PREGLED OBJAV	4
2.1 STRUKTURNE DANOSTI IN RAZVOJNI IZZIVI SLOVENSKEGA KMETIJSTVA	4
2.1.1 Struktura kmetijskih gospodarstev	4
2.1.2 Raba kmetijskih zemljišč	6
2.1.3 Število kmetijskih gospodarstev in njihova povprečna velikost	7
2.1.4 Delovna sila na kmetijskih gospodarstvih	8
2.1.5 Ekonomska velikost kmetijskih gospodarstev	9
2.1.6 Faktorski dohodek	11
2.2 KRONOLOŠKI IN VSEBINSKI PREGLED UKREPOV ZA IZBOLJŠANJE KONKURENČNOSTI SLOVENSKEGA KMETIJSTVA V OBDOBJU 1990 - 2006	11
2.3 UKREPI ZA IZBOLJŠANJE KONKURENČNOSTI SLOVENSKEGA KMETIJSTVA V OBDOBJU 2007-2013	13
2.3.1 Okvir izvajanja PRP 2007-2013	14
2.3.2 Podrobnejši opis izvajanja ukrepa 121–posodabljanje kmetijskih gospodarstev	16
2.3.3 Spremembe v načinu izvajanja ukrepa 121	17
2.3.4 Uskladitev izvajanja ukrepa 121 s cilji doseganja skladnejšega regionalnega razvoja	19
2.4 REZULTATI IZVAJANJA PRP 2007-2013 S POUDARKOM NA REZULTATIH IZVAJANJA UKREPA 121	22
2.4.1 Ključni poudarki iz letnih poročil PRP 2007–2013	22
2.4.2 Poudarki vmesnega vrednotenja PRP 2007–2013, vezani na ukrep 121	26

2.4.3	Ugotovitve revizijskega poročila računskega sodišča, vezana na izvajanje podpor naložbam	27
3	MATERIAL IN METODE	29
3.1	VIR PODATKOV	29
3.2	ANALIZA IZVAJANJA UKREPA	30
4	REZULTATI	32
4.1	PREGLED ODOBRENIH VLOG IN SREDSTEV IZ UKREPA 121 PO STATISTIČNIH REGIJAH	32
4.2	Razmerje med odobrenimi in izplačanimi sredstvi	35
4.3	Pregled izplačanih sredstev glede na namen porabe	37
5	RAZPRAVA IN SKLEPI	45
5.1	RAZPRAVA	45
5.2	SKLEPI	47
6	POVZETEK	48
7	VIRI	49
	ZAHVALA	

KAZALO PREGLEDNIC

	str.
Preglednica 1: Indeks razvojne ogroženosti (Poročilo o razvoju ..., 2016)	20
Preglednica 2: Izplačana sredstva iz PRP 2007-2013 pri ukrepu 121 po statističnih regijah na dan 31. 12. 2015 (MKGP, 2016 c)	22
Preglednica 3: Število vlog ter odobrena in izplačana sredstva za ukrep 121 PRP 2007–2013 (skupaj do 31. 12. 2014) (Poročilo o stanju ..., 2015)	24
Preglednica 4: Povprečne vrednosti izplačil za investicijski ukrep 121 po letih (EUR) in število podprtih naložb (Izdelava ..., 2015a)	25
Preglednica 5: Povprečne vrednosti izplačil za investicijski ukrep 121 po regijah (EUR) in število podprtih naložb (Izdelava ..., 2015a)	26
Preglednica 6: Pregled celotne vrednosti podprtih naložb (EUR) po statističnih regijah (baza podatkov MKGP, 2011)	32
Preglednica 7: Pregled celotne vrednosti naložb po statističnih regijah (baza podatkov MKGP, 2011)	33
Preglednica 8: Število prejetih in odobrenih razpisnih vlog po regijah (baza podatkov MKGP, 2011)	34
Preglednica 9: Prispeli zahtevki glede na vrsto stroška (baza podatkov MKGP, 2011)	37
Preglednica 10: Vrsta naložbe – mehanizacija (MKGP, 2016b)	38
Preglednica 11: Vrsta naložb – novogradnja (MKGP, 2016b)	39
Preglednica 12: Vrsta naložbe – oprema (MKGP, 2016b)	39
Preglednica 13: Zastopanost odobrenih naložb po regijah in skupinah (MKGP 2016a, 2016b, 2016c)	40
Preglednica 14: Vloge glede na status vlagatelja (baza podatkov MKGP, 2011)	41
Preglednica 15: Odobrena sredstva glede na status vlagatelja (baza podatkov MKGP, 2011)	42
Preglednica 16: Vloge glede na sektor (baza podatkov MKGP, 2011)	43

KAZALO SLIK

	str.
Slika 1: Velikost kmetijskih gospodarstev, statistične regije, Slovenija, 2010 (Si-Stat ..., 2016a)	5
Slika 2: Število kmetijskih gospodarstev, statistične regije, Slovenija, 2010 (Si-Stat ..., 2016a)	5
Slika 3: Reja živine, statistične regije, Slovenija, 2010 (Popis kmetijstva ..., 2012)	6
Slika 4: Raba KZU na kmetijskih gospodarstvih, statistične regije, Slovenija, 2010 (Popis kmetijstva ..., 2012)	7
Slika 5: Kmetijska gospodarstva, statistične regije, Slovenija (Popis kmetijstva ..., 2012)	8
Slika 6: Delež kmetijskih gospodarstev, velikostni razred, Slovenija, 2010 (Si-Stat ..., 2016b)	10
Slika 7: Delež kmetijskih gospodarstev v skupnem prihodku, Slovenija, 2010 (Si-Stat ..., 2016b)	10
Slika 8: Štiri osi PRP 2007-2013 (Predstavljeni rezultati ..., 2016)	15
Slika 9: Indeks razvojne ogroženosti regij (IRO), 2015 (Poročilo o razvoju ..., 2016)	19
Slika 10: Izplačana sredstva v mio evrov in deleži od vseh izplačanih sredstev PRP 2007-2013 po statističnih regijah (Predstavljeni rezultati ..., 2016)	23
Slika 11: Povprečne vrednosti izplačil za investicijski ukrep 121 po letih, EUR, (Izdelava ..., 2015a)	26
Slika 12: Prikaz števila vlog za ukrep 121 (MKGP, 2016a)	36
Slika 13: Delež izplačanih sredstev, glede na odobrena sredstva na ravni zaključenih vlog (MKGP, 2016a)	36
Slika 14: Število vlog pri katerih je prihajalo do razlik med odobrenimi in izplačanimi sredstvi glede na vrednost te razlike (MKGP, 2016a)	37
Slika 15: Delež odobrenih naložb po skupinah (MKGP, 2016a, 2016b, 2016c)	41

OKRAJŠAVE IN SIMBOLI

BDV	Bruto dodana vrednost
SKOP	Kmetijsko okoljski ukrepi iz Programa razvoja podeželja za Republiko Slovenijo 2004–2006
KOP	Kmetijsko okoljski podukrepi iz Programa razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2007–2013
KOPOP	Kmetijsko okoljsko podnebna plačila
MKGP	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
CRPOV	Celostni razvoj podeželja in obnova vasi
RPP	Razvojni program podeželja
VTC	Vinska turistična cesta
SAPARD	Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development–Posebni predpristopni program za kmetijstvo in razvoj podeželja
EKUJS	Evropski kmetijski usmerjevalni in jamstveni sklad
OMD	Območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost
EPD	Enotni programski dokument RS 2004–2006
SKP	Skupna kmetijska politika
NSNRP	Nacionalni strateški načrt razvoja podeželja
PRP	Program razvoja podeželja
OU	Organ upravljanja
EERP	European Economic Recovery Plan–Evropski načrt za oživitev gospodarstva
EU	Evropska unija
KSS	Kmetijska svetovalna služba
KZU	Kmetijska zemljišča v uporabi
FADN	Farm Accountancy Data Network–mreža knjigovodskih podatkov na ravni kmetijskega gospodarstva
JR	Javni razpis
EKSRP	Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja
GVŽ	Glav velike živine (ekvivalent 500 kg žive teže živali)
KZU	Kmetijska zemljišča v uporabi
PDM	Polnovredna delovna moč (ekvivalent 1800 ur dela letno)
KMD	Kmetijska gospodarstva
RS	Republika Slovenija
RRD	Raziskovalno-razvojna dejavnost

1 UVOD

Dolgoročni in prednostni cilj Evropske unije je povečanje kvalitete življenja ljudi. Kmetijska politika ima pri tem pomembno vlogo. Kmetijstvo ustvarja neposredne in posredne zaposlitve, je vir zdrave hrane, ohranja biotsko raznovrstnost in krajinsko pestrost. Predstavlja temelj sonaravnega turizma ter omogoča okoljske in družbene funkcije prostora in poseljenost podeželja. Za države članice je pri obvladovanju teh izzivov pomembno ohranjanje ravni kmetijske proizvodnje, ki zagotavlja doseganje primarnih ciljev kmetijstva: zagotavljanje prehranske varnosti in konkurenčnosti kmetijstva (Izdelava sprotnega vrednotenja ..., 2015a).

Kmetijska politika ima pomembno vlogo pri spodbujanju trajnostnega razvoja kmetijstva preko izvajanja kmetijsko okoljskih programov (SKOP, KOP IN KOPOP programov). Je ena ključnih razvojnih politik v državi in je tesno povezana z drugimi razvojnimi politikami, npr. s politikami na področju varstva okolja in narave, konkurenčnosti in s sektorskimi politikami (npr. živilsko predelovalne industrije) (Izdelava sprotnega vrednotenja ..., 2015a).

SKP tvorita dva stebra, in sicer prvi steber predstavljajo neposredna plačila in tržni ukrepi, drugi steber pa ukrepi razvoja podeželja (Evropska komisija ..., 2016). Vzpostavljen je bil leta 1992 med prvo reformo SKP in je usmerjen k dvigu konkurenčnosti, izboljšanju okolja in kakovosti življenja na podeželju in spodbuja inovacije. Drugi steber SKP predstavljajo programi razvoja podeželja, ki obsegajo izravnalna plačila, povezana z okoljem in kmetijsko krajino, ter projektno financiranje ukrepov za prestrukturiranje kmetijstva, živilstva in podeželja (Presoja ukrepov ..., 2011). Politika razvoja podeželja v Sloveniji se izvaja ob sofinanciranju programov z EU-denarjem. Druge večje države članice (npr. Nemčija) pa imajo razvite še dodatne močne nacionalne in regionalne ukrepe, ki po deželah različno prispevajo.

Kmetijstvo v Sloveniji se je dolgo razvijalo povsem drugače kot kmetijstvo v EU. V državah z razvitim kmetijstvom se je povečevala velikost obratov, izboljševala tehnologija in koncentrirala specializacija pridelave. V Sloveniji pa se je vse do začetka devetdesetih let prejšnjega stoletja odvijalo ravno obratno (slabšanje zemljiške in posestne strukture, nizka delovna intenzivnost in celo opuščanje zemljišč). Šele od sredine devetdesetih let prejšnjega stoletja se začnejo strukturne spremembe, ki se kažejo v večji koncentraciji, specializaciji kmetijskih gospodarstev in povečanju površin kmetijske zemlje. Strukturne spremembe v slovenskem kmetijstvu se od vstopa v EU gibljejo v smeri dviga učinkovitosti, konkurenčnosti kmetijstva in izboljšanju agrarne strukture (pospešena koncentracija posesti in zemljišč in povečevanje povprečne velikosti kmetijskih obratov) (Resolucija o strateških usmeritvah ..., 2011).

Slovenija kljub strukturnim spremembam še vedno zaostaja za povprečjem razvitih evropskih držav. Zaostajamo po produktivnosti, konkurenčnosti in povprečni velikosti kmetijskih gospodarstev (velika razdrobljenost posesti, visok delež območij s težkimi razmerami za kmetijstvo, visoki proizvodni stroški). Naložbene podpore držav, namenjene kmetijstvu, so pomembne za prestrukturiranje, izboljšanje gospodarske uspešnosti, povečanje produktivnosti in konkurenčne sposobnosti v kmetijskem in gozdarskem sektorju. Posodobitev kmetij je ključnega pomena za izboljšanje njihove uspešnosti, s pomočjo boljše uporabe proizvodnih dejavnikov, vključno z uvajanjem novih tehnologij in inovacij, diverzifikacijo proizvodnje na kmetijah. Naložbe v predelavo in trženje izdelkov, v nove tehnologije izboljšujejo dodane vrednosti kmetijskim proizvodom (posodabljanje gospodarstev, gradnja objektov, novi stroji in oprema). Z dobrimi naložbami v kmetijstvu izboljšujemo tudi okolje, podeželje, ohranjamo naravne vire, kmetijsko krajino in s tem tudi zmanjšamo vpliv podnebnih sprememb (Investment ..., 2014). Naložbene podpore so usmerjene k izboljšanju dohodkov ter življenjskih in delovnih razmer kmetijske delovne sile (Pregled ..., 2001).

Za prihodnost slovenskega kmetijstva nujno potrebujemo investicijske podpore države. Pristop Slovenije k Evropski uniji v letu 2004 pa je pomenil velik korak pri črpanju finančnih sredstev za razvoj kmetijstva in podeželja. Prve podpore za naložbe na kmetijskih gospodarstvih, podprte s proračunskimi sredstvi EU, so se začele dodeljevati že v času priprave Slovenije na vključitev v EU (predpristopni program v letu 2002). Po vstopu Slovenije v EU pa so se slovenskemu kmetijstvu odprle možnosti za pridobitev evropskih sredstev, in sicer, prvo za obdobje 2004–2006, leta 2007 pa je bil potrjen program razvoja podeželja RS za obdobje 2007–2013 (dodatne okrepitve podpor naložbam na kmetijskih gospodarstvih v višini razpoložljivih sredstev 128.269.261 EUR). Izplačano pa je bilo 127.534.244 EUR, kar pomeni 99,4 % uspešnost črpanja sredstev.

Od 3.210 odobrenih vlog ukrepa posodabljanje kmetijskih gospodarstev jih je bilo 1.049 oziroma tretjina odobrenih za vlagatelje, ki so mladi prevzemniki kmetij (Poročilo o napredku ..., 2015). Mladi nosilci kmetijskih gospodarstev so po ocenah oblikovalcev PRP praviloma bolje usposobljeni za delo v kmetijstvu, bolj podjetni in so se zato zmožni učinkoviteje prilagajati tehnološkim spremembam ter razmeram na trgu. To pa je seveda pogoj za dvig produktivnosti dela in s tem konkurenčnosti kmetijstva, za kar si prizadeva prva os prednostnih nalog PRP (Knežević Hočevar in Černič Istenič, 2010). Zakaj so mladi v kmetijstvu tako pomembni? Ker so kmetije tako zelo počasen, konzervativen sistem, resne stvari se dogajajo šele ob generacijskih spremembah (Erjavec, 2016).

Z diplomskim delom skušamo pridobiti podrobnejši vpogled v izvajanje ukrepa naložbenih podpor kmetijskim gospodarstvom v okviru programa razvoja podeželja 2007–2013 (v nadaljevanju: PRP 2007–2013). V ta namen smo pridobili individualne podatke z vlogami na ukrep, ki je v okviru PRP zaveden pod šifro 121 Posodabljanje kmetijskih gospodarstev

(v nadaljevanju: ukrep 121). Ukrep 121 spada med ukrepe, ki pozitivno vplivajo na povečanje konkurenčne sposobnosti kmetijstva in živilstva. Izvajal se je v okviru prve osi Programa razvoja podeželja 2007–2013. Pridobljene individualne vloge se nanašajo na obdobje izvajanja tega ukrepa od leta 2007 do 2011. Zanima nas, ali so naložbene podpore potekale v skladu s potrebami panoge. V tem kontekstu nas zanimajo informacije glede števila prejetih in odobrenih vlog, učinkovitost črpanja sredstev, razlik v višini sredstev (obseg investicij) po regijah, panogah, vrsti stroška. V razpravi skušamo na podlagi pridobljenih informacij odgovoriti na vprašanje, koliko so investicije pripomogle k uresničevanju resolucije o strateških usmeritvah slovenskega kmetijstva in živilstva, samooskrbnosti in konkurenčnosti (Resolucija ..., 2011).

V okviru diplomske naloge preverjamo naslednji dve hipotezi, povezani z izvajanjem ukrepa 121:

- HIPOTEZA 1: Ukrep je pripomogel k razvoju najmanj razvitih in ogroženih regij v Sloveniji.
- HIPOTEZA 2: Podpore so po posameznih panogah razporejene sorazmerno z njihovo zastopanostjo v strukturi slovenskega kmetijstva.

2 PREGLED OBJAV

2.1 STRUKTURNE DANOSTI IN RAZVOJNI IZZIVI SLOVENSKEGA KMETIJSTVA

V Sloveniji so naravne razmere za kmetijstvo dokaj neugodne. Okrog 75 % kmetijskih zemljišč leži na območjih z neugodnimi razmerami za kmetovanje. Površin z gozdovi je več kot 60 % ozemlja, primerna zemljišča za kmetovanje pa so omejena (Resolucija ..., 2011).

Slovenija je v okviru kmetijske politike začela posamezne strukturne ukrepe razvoja podeželja izvajati v 80. letih 20. stoletja. Politika razvoja podeželja je večji pomen dobila šele leta 1993, s sprejetjem strategije razvoja slovenskega kmetijstva. Z njo je kmetijstvo na podeželju prvič dobilo večnamensko vlogo; poleg pridelave hrane tudi socialno, prostorsko in okoljsko (Gradimo ..., 2012). Prve strukturne spremembe se začnejo kazati zlasti v večji specializaciji in koncentraciji kmetijskih gospodarstev. Kljub vsemu pa še vedno zaostajamo za državami z razvitim kmetijstvom (Resolucija ..., 2011).

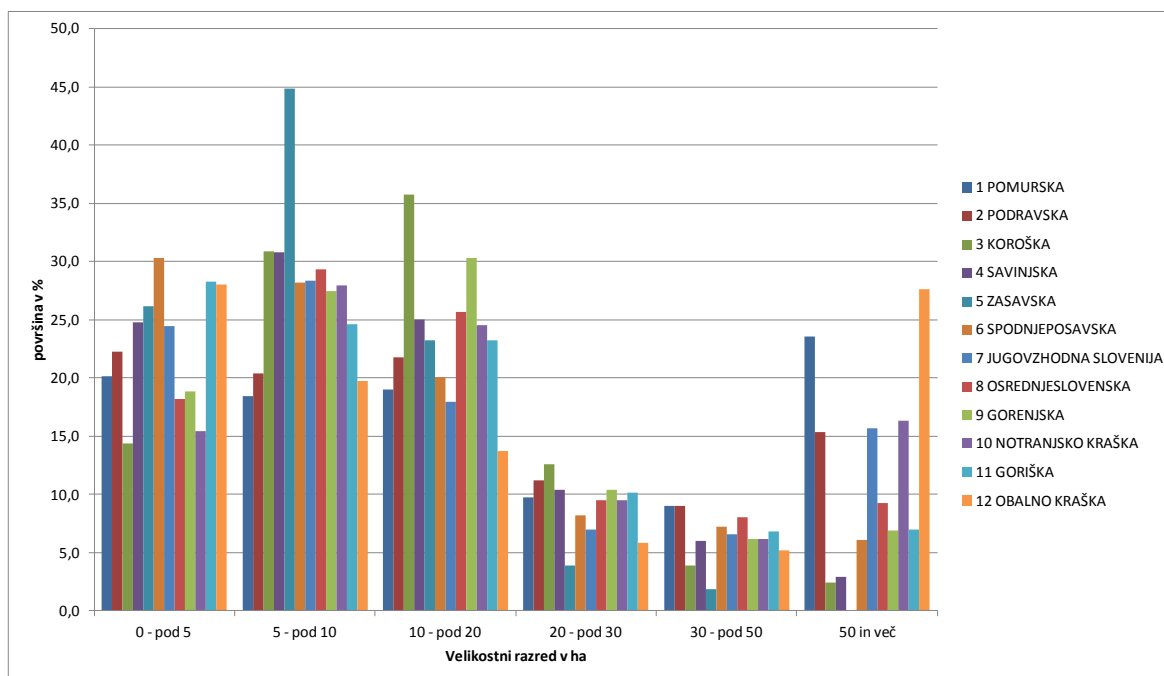
Temeljna naloga kmetijstva je zadostna preskrba z varno hrano, skrb za okolje in podobo kulturne krajine in s tem prispevek k razvoju podeželja nasploh. Kmetijska politika pa mora zagotoviti stabilne proizvodne in ekonomske razmere za kmetijstvo, prestrukturiranje in dvig konkurenčnosti, ohranjanje proizvodnega potenciala kmetijskih zemljišč in učinkovitejše tržno organiziranje (Resolucija ..., 2011).

2.1.1 Struktura kmetijskih gospodarstev

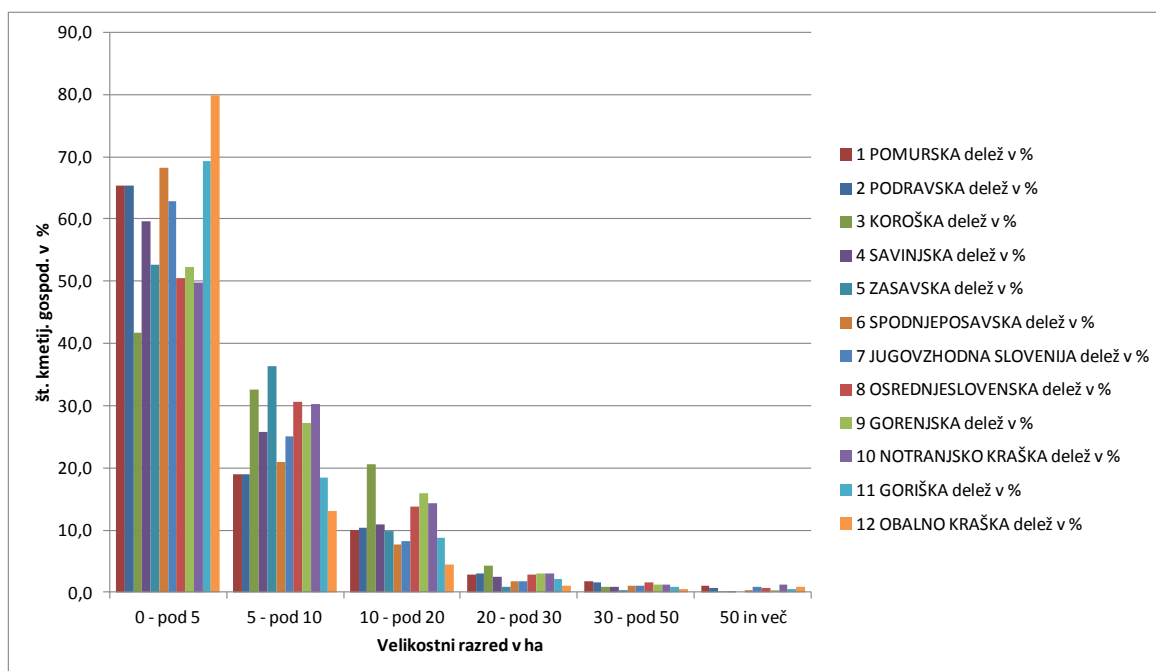
V Sloveniji smo imeli po podatkih iz popisa kmetijstva v letu 2010 74.646 kmetijskih gospodarstev oziroma 14 % manj kot leta 2000. Vsa skupaj so upravljala 474.432 ha kmetijskih zemljišč in redila 421.553 GVŽ (glav velike živine). Z živinorejo se je v letu 2010 ukvarjalo skoraj 79 % kmetijskih gospodarstev. Povprečno kmetijsko gospodarstvo je imelo v uporabi 6,4 ha kmetijskih zemljišč in redilo 5,6 GVŽ. Povprečna velikost kmetijskega gospodarstva je bila v letu 2010 večja za 0,8 ha KZU (kmetijskih zemljišč v uporabi) in za 0,1 GVŽ (Popis kmetijstva ..., 2012).

Še vedno prevladujejo gospodarstva, ki imajo v uporabi manj kot 5 ha kmetijskih zemljišč. Takih je kar 61 %, kar prikazujemo v spodnjih dveh grafih. Skupno pa obdelujejo več kot petino kmetijskih zemljišč v uporabi (Popis kmetijstva ..., 2012). Gospodarstev z njivami in vrtovi je bilo 63.272, s sadovnjaki in oljčniki 22.161, z vinogradi 26.328 in s trajnim travinjem 61.949 gospodarstev (Slovensko kmetijstvo ..., 2014).

Povprečna površina KZU na kmetijsko gospodarstvo je bila v letu 2010 največja v koroški in v notranjsko-kraški statistični regiji (7,7 hektarja), najmanjša pa v obalno-kraški statistični regiji (4,4 hektarja) (Popis kmetijstva ..., 2012).

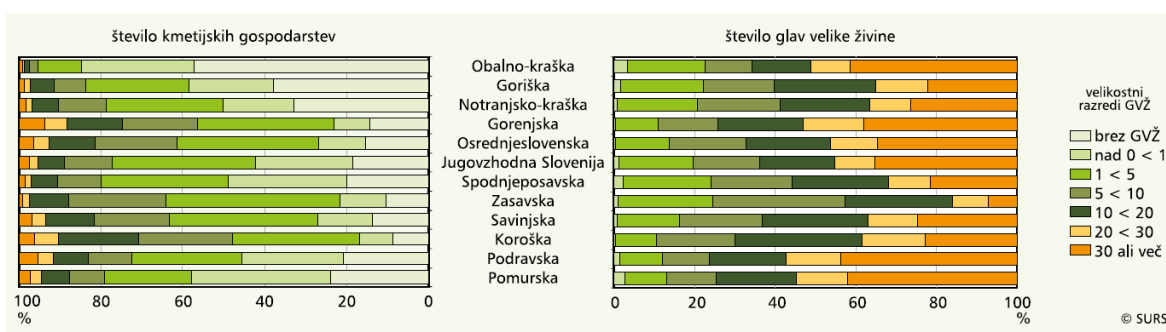
Slika 1: Velikost kmetijskih gospodarstev, statistične regije, Slovenija, 2010 (Si-Stat ..., 2016a)

Slika 2: Število kmetijskih gospodarstev, statistične regije, Slovenija, 2010 (Si-Stat ..., 2016a)

Živino so v letu 2010 redili na 58.648 kmetijskih gospodarstvih. Govedo so redili na 36.119, prašiče na 26.441 (gospodarstev, ki redijo prašiče je bilo v letih 2000–2013 za skoraj polovico manj (Poročilo o stanju ..., 2015), perutnino na 36.240, konje na 5.948, ovce na 6.181, koze na 4.214, jelenjad na 352 ter kunce na 8.051 kmetijskih gospodarstvih. S čebelarstvom so se ukvarjali na 2.392 kmetijskih gospodarstvih. Kar 79.851 GVŽ ali 19 % so redili v podravski statistični regiji. V obalno-kraški regiji pa samo 3.876 GVŽ ali 1 % (Popis kmetijstva ..., 2012).

V zadnjih desetih letih se je z rejo živine prenehalo ukvarjati dobrih 18.800 kmetijskih gospodarstev. Povprečno število GVŽ na gospodarstvih z živino pa se je kljub zmanjšani prireji dvignilo s 6,1 na 7,2 GVŽ kar predstavlja skoraj 18 % (Popis kmetijstva ..., 2012).

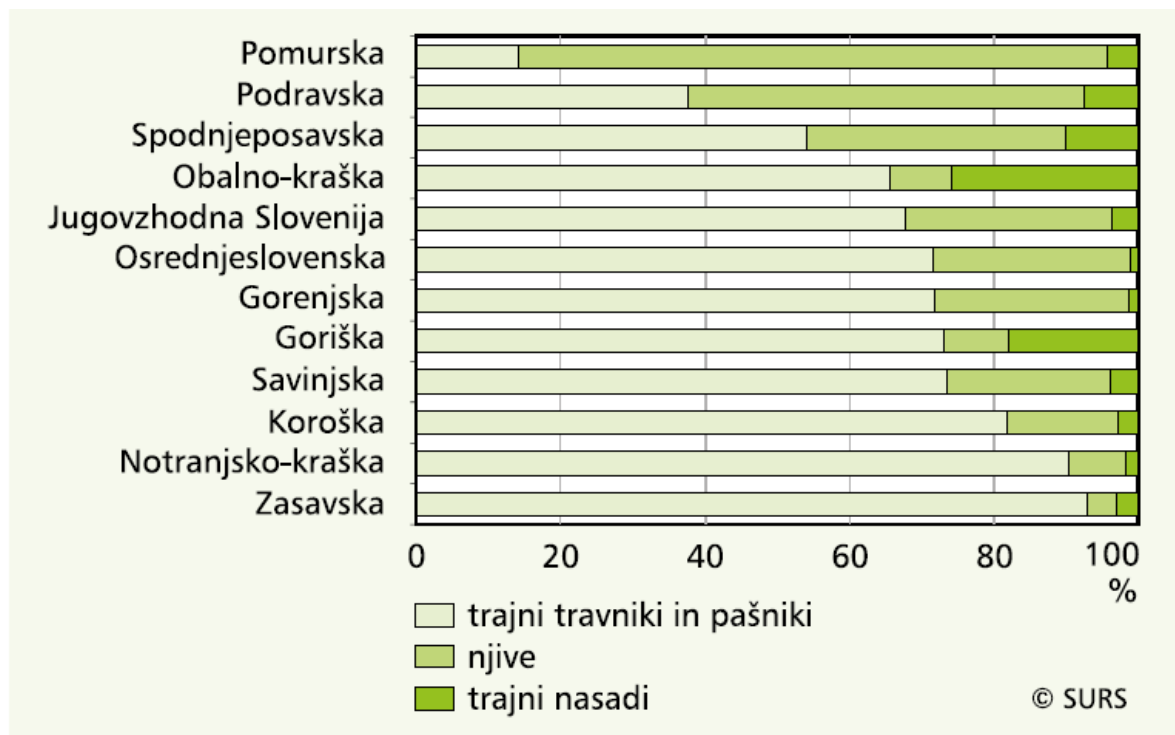
Slika 3: Reja živine, statistične regije, Slovenija, 2010 (Popis kmetijstva ..., 2012)

2.1.2 Raba kmetijskih zemljišč

V letu 2010 se je povečal delež obdelanih kmetijskih zemljišč. Samo 6 % zemljišč so kmetijska gospodarstva pustila neobdelana, v letu 2000 pa kar 10 %. Po visokem deležu neobdelanih kmetijskih zemljišč sta izstopali goriška in obalno-kraška statistična regija (vsaka skoraj po 20 %).

Od skupno 507.091 hektarjev kmetijskih zemljišč so jih v letu 2010 obdelali 474.432 hektarjev ali 94 %, v letu 2000 pa 90 %. Sestava rabe kmetijskih zemljišč v uporabi pa se v desetih letih v Sloveniji ni bistveno spremenila. Največji delež v uporabi so sestavljali trajni travniki in pašniki (58 % KZU), njive (36 %) in trajni nasadi (6 %) (Popis kmetijstva ..., 2012). V Sloveniji je struktura zemlje taka, da prevladuje trajno travinje (naklonjena živinorejski proizvodnji). Za to panogo se porabi tudi velik del njiv (Kmetijstvo na Slovenskem ..., 2016). Površina njiv se je spremenila le za 0,2 %, spremenila pa se je velikostna struktura rabe njiv. Povečal se je delež kmetijskih gospodarstev, ki obdelujejo večje njivske površine (10 ali več hektarjev), in sicer za 2,6 odstotne točke, največ v pomurski in podravski statistični regiji. Skupaj so obdelovali za skoraj 18 odstotnih točk več njiv kot pred desetimi leti (Popis kmetijstva ..., 2012). Izraziteje se je povečal delež

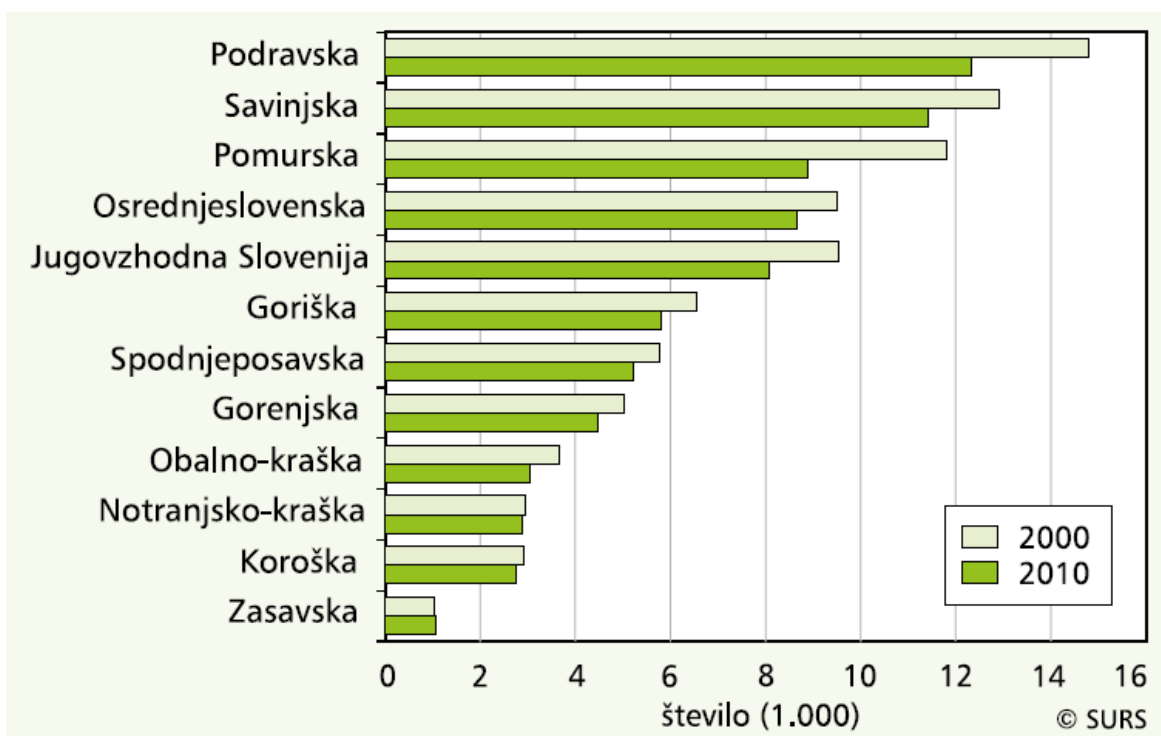
njiv v pomurski in podravski statistični regiji, v vsaki za 7 odstotnih točk, v gorenjski za 22 odstotnih točk, v osrednjeslovenski za 5 odstotnih točk in v koroški statistični regiji za 8 odstotnih točk. V obalno-kraški regiji se je najbolj povečal delež trajnih travnikov in pašnikov, in sicer za 12 odstotnih točk, v pomurski statistični regiji pa se je najbolj zmanjšal, kar za 19 odstotnih točk (Popis kmetijstva ..., 2012).

Slika 4: Raba KZU na kmetijskih gospodarstvih, statistične regije, Slovenija, 2010 (Popis kmetijstva ..., 2012)

2.1.3 Število kmetijskih gospodarstev in njihova povprečna velikost

Povprečna velikost kmetijskih gospodarstev se v zadnjih letih povečuje, manjša kmetijska gospodarstva pa upadajo (Kmetijstvo na Slovenskem ..., 2016). V podravski regiji je bilo leta 2010 največ kmetijskih gospodarstev, in sicer nekaj čez 12.300, v savinjski nekaj čez 11.400 in v pomurski statistični regiji malo manj kot 8.900, v zasavski statistični regiji pa najmanj: manj kot 1.080. Tu so tudi pogoji za kmetovanje neugodni. Po površini ozemlja je to tudi najmanjša slovenska regija (Popis kmetijstva ..., 2012).

Slika 5: Kmetijska gospodarstva, statistične regije, Slovenija (Popis kmetijstva ..., 2012)

Največja povprečna površina KZU na kmetijsko gospodarstvo je bila v letu 2010 v koroški in notranjsko-kraški statistični regiji (7,7 hektarja), najmanjša pa v obalno-kraški statistični regiji (4,4 hektarja) (Popis kmetijstva ..., 2012).

2.1.4 Delovna sila na kmetijskih gospodarstvih

V kmetijstvu je skupni vložek dela v letu 2010, izražen v polnovrednih delovnih močeh (PDM) znašal 77.012 PDM, v letu 2000 pa je skupni vložek dela znašal kar 107.809 PDM. (1 PDM =1800 ur na leto). Družinska delovna sila, skupaj z gospodarjem upraviteljem, je bila v letu 2010 34.645 PDM, v letu 2000 pa 44.690 PDM. Sezonsko in priložnostno delo na družinskih kmetijah je v letu 2010 predstavljalo 4.686 PDM, v letu 2000 pa 3.622 PDM.

S kmetijsko dejavnostjo se je v letu 2010 ukvarjalo več kot 208.000 delovno aktivnih oseb. Gospodar upravitelj in družinska delovna sila je opravila kar 89 % vsega dela. V primerjavi z letom 2000 se je skupno število PDM zmanjšalo za 29 % (Popis kmetijstva ..., 2012).

2.1.5 Ekonomska velikost kmetijskih gospodarstev

Ekonomska velikost kmetije (merjena v enotah standardnega prihodka) je najboljši statistični kazalnik za primerjavo velikosti kmetijskih gospodarstev. Lahko omogoča primerjavo med različnimi panogami. Izražena je kot standardni prihodek (angl. standard output–SO), definiran kot vrednostno izražena bruto proizvodnja posameznega pridelka, vrednotena po cenah na pragu kmetije. Proizvodnja vključuje:

- prodajo, porabo na kmetiji in v gospodinjstvu ter razliko v zalogah,
- vrednost glavnega kot tudi vrednost morebitnih stranskih proizvodov.

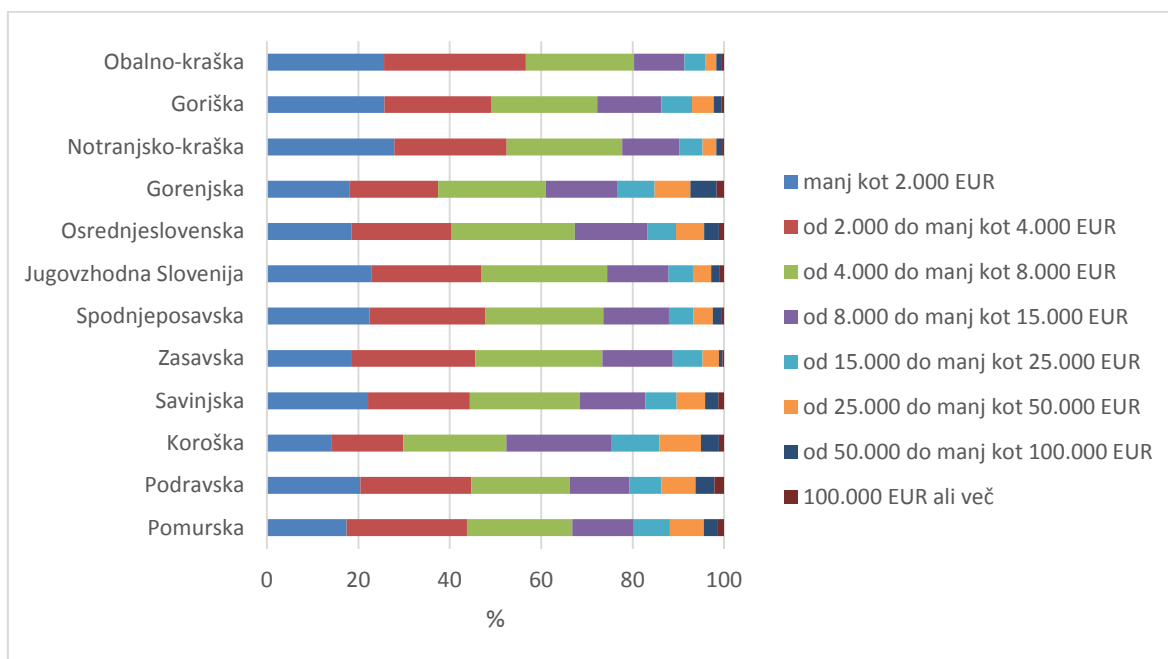
Pridelki so vrednoteni po cenah na pragu kmetije, subvencije niso vključene. Skupna vrednost je preračunana na enoto opazovanja, ki je v rastlinski proizvodnji hektar (z izjemo gojenja gob, kjer je ar), v živinoreji pa glava opazovane kategorije (v perutninarstvu 100 glav).

V letu 2010 so kmetijska gospodarstva v Sloveniji dosegla skupni standardni prihodek več kot 915 milijonov evrov. To je povprečno 12.260 evrov na kmetijsko gospodarstvo oziroma skoraj 11.900 evrov na eno PDM (polnovredno delovno moč).

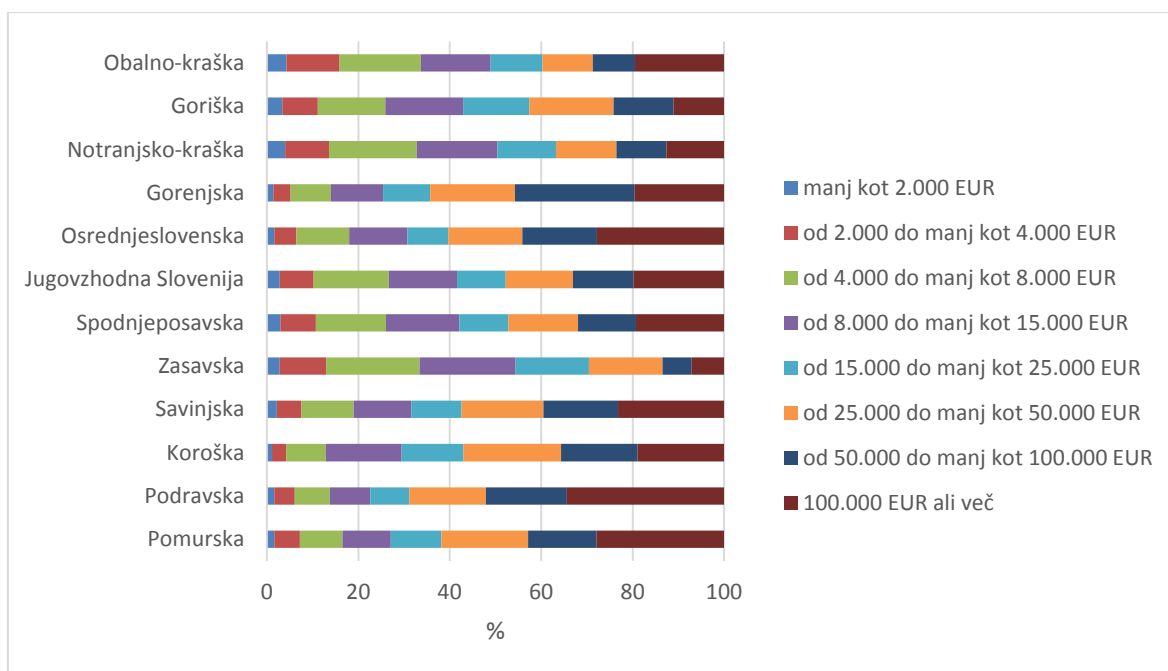
Prevladovala so kmetijska gospodarstva v nižjih razredih ekonomske velikosti–do 8.000 evrov. Takih gospodarstev je bilo 69 %. Upravljala so manjši del kmetijskih zemljišč (33 % KZU) in redila manjši del živine (manj kot 20 % GVŽ) glede na celotno Slovenijo (Popis kmetijstva ..., 2012).

Glede na tip kmetovanja so največji povprečni standardni prihodek (SO) na kmetijsko gospodarstvo v letu 2010 dosegli »specializirani prašičerejci in perutninarji« (več kot 100.000 EUR) in »specializirani vrtnarji« (več kot 50.000 EUR) (Popis kmetijstva ..., 2012).

Velikostni razred ekonomske velikosti po statističnih regijah prikazujemo v spodnjih dveh grafih.

Slika 6: Delež kmetijskih gospodarstev, velikostni razred, Slovenija, 2010 (Si-Stat ..., 2016b)

Slika 7: Delež kmetijskih gospodarstev v skupnem prihodku, Slovenija, 2010 (Si-Stat ..., 2016b)

2.1.6 Faktorski dohodek

Faktorski dohodek je dohodek, ki kmetijskim gospodarstvom ostane za nadomeščanje vseh proizvodnih faktorjev (zemlja, kapital, delo) (Poročilo o stanju ..., 2011). Vključuje neto dodano vrednost, z odštetimi davki na proizvodnjo in h kateri so prištete druge subvencije na proizvodnjo (Poročilo o napredku ..., 2012). V letu 2010 je faktorski dohodek nominalno porasel za 6 %. Zopet je presegel vrednost 400 milijonov EUR. Ob sicer malo manjšem številu polnovrednih delovnih moči (PDM) v kmetijstvu je bil faktorski dohodek na enoto dela nominalno večji za 7 % kot v letu 2009. V letu 2010 je znašal okrog 5.000 EUR/PDM. Vendar je bil kljub temu za dobrih 11 % nižji od povprečja preteklega petletnega obdobja (2005–2009), ko je bila vrednost višja od 420 milijonov EUR. V letih 2004–2007 so bili ekonomski rezultati kmetijstva najboljši v celotnem obdobju po letu 1992. (Poročilo o stanju ..., 2011). Ob skoraj enaki porabi stalnega kapitala in manjših subvencijah na proizvodnjo, ki po prehodu na shemo enotnih plačil predstavljajo najpomembnejši proračunski vir dohodka v kmetijstvu je faktorski dohodek v letu 2011 nominalno porasel na (Poročilo o stanju ..., 2012) 470 milijonov EUR (v letu 2010 je znašal 408 milijonov EUR, leta 2012 pa 391 milijonov EUR) (Slovensko kmetijstvo ..., 2014).

Ekonomske razmere za kmetijstvo so v zadnjih letih zaznamovale predvsem spremembe v obsegu proizvodnje in cenah. Kazale so se tudi na nihanju dohodkov. V letu 2011 beležimo povečanje dohodkov, v letu 2012 pa so dohodki v kmetijstvu močno padli in so na tako nizki ravni ostali tudi v letu 2013 (Poročilo o stanju ..., 2015).

2.2 KRONOLOŠKI IN VSEBINSKI PREGLED UKREPOV ZA IZBOLJŠANJE KONKURENČNOSTI SLOVENSKEGA KMETIJSTVA V OBDOBJU 1990–2006

Cilj povečanja konkurenčne sposobnosti kmetijstva je kompleksen in se lahko definira na različne načine (Erjavec in Kuhar, 2000, cit. po Volk, 2004). Agrarna politika v Sloveniji je ta cilj razlagala kot delovanje v smeri povečanja produktivnosti in specializacije proizvodnje na kmetijskih obratih in s tem povečanje produktivnosti v kmetijstvu s podpiranjem naložb. Spremljala ga je predvsem prek investicijskih podpor. Med ukrepe za povečanje konkurenčnosti kmetijstva lahko uvrstimo tudi dodatke za področja s težjimi pridelovalnimi pogoji in za ekološko kmetijstvo. Slovenija je že leta 1990 določila območja z omejenimi naravnimi dejavniki in jim dodelila dodatna sredstva za spodbujanje kmetijske dejavnosti. Ta plačila povečujejo prihodke proizvajalcem, s ciljem nadomeščanja večjih stroškov ali manjše proizvodnje in tako povečujejo konkurenčnost proizvajalcem v primerjavi s proizvajalci, ki teh omejitev nimajo. Cilj povečanja konkurenčnosti kmetijstva je bil realiziran samo znotraj domačega tržišča, medtem, ko se mednarodna konkurenčnost v obdobju tranzicije ni povečala.

Prvi pravni okvir za vodenje samostojne kmetijske politike v Sloveniji je predstavljal Zakon o finančnih intervencijah v kmetijstvo, proizvodnjo in ponudbo hrane v letu 1991. Poudarjeno je bilo povečevanje konkurenčnosti kmetijskih pridelovalcev in njihovo usposabljanje za pridelavo in prodajo. Ta zakon je bil pravna osnova za finančno podporo slovenskemu kmetijstvu vse do leta 2000.

Prvi programski dokument s področja kmetijske politike po osamosvojitvi Slovenije je bila Strategija razvoja slovenskega kmetijstva (MKGP, 1992, cit. po Volk, 2004), ki je bila sprejeta leta 1993 pod okriljem MKGP. Zastavila je cilje in nove smeri delovanja kmetijske politike (zunanjetrgovinska zaščita, novi podporni programi za prestrukturiranje in trajno povečevanje konkurenčne sposobnosti kmetijstva).

Večji pomen znotraj skupne proračunske podpore za kmetijstvo so naložbene vzpodbude imele v letih 1992 in 1993 ter v obdobju od leta 1997 do 1999. Nato pa se je v naslednjih letih obseg proračunskih sredstev za podporo investicijam ponovno znatno zmanjšal. Dohodkovni cilj se je v okviru kmetijske politike v prvem obdobju (1994–1996) razlagal kot delovanje v smeri povečanja dohodkov iz kmetijske dejavnosti predvsem z večjo cenovno podporo tržišču (povečanjem cen).

Kljub temu pa so bile spremembe v strukturi kmetijskih gospodarstev v Sloveniji (povprečna velikost posestva, povprečno število živine na gospodarstvo) v primerjavi z začetkom tranzicijskega obdobja (1991) relativno velike. Kaže se tendenca po povečanju produktivnosti dela (zlasti v obdobju 1999–2002) in rodovitnosti zemlje (slabša v obdobju 1999–2002), povečala pa se je tudi produktivnost uporabljenih surovin. Glede na obseg neposredne podpore za prestrukturiranje kmetijskih gospodarstev je bil proces strukturnih sprememb v obdobju tranzicije precej avtonomen. Delovanje kmetijske politike v smeri povečanja produktivnosti bi zato lahko tolmačili bolj kot indirektni rezultat drugih podpornih ukrepov za pridelovalce.

Zaostajanje Slovenije v produktivnosti kmetijstva v primerjavi z EU se v tem obdobju ni zmanjšalo. Ravno nasprotno, pri posameznih kazalnikih se je zaostajanje za EU še povečalo, najbolj očitno pa na področju produktivnosti delovne sile. Povečanje produktivnosti dela v slovenskem kmetijstvu je bilo v obdobju od leta 1992 do 2000 manjše od povečanja v kateri koli državi Evropske unije (razen Nizozemske).

Preko cilja povečanja produktivnosti in konkurenčnosti kmetijstva se je pokazala konfliktnost zastavljenih ciljev. Povečanje produktivnosti zahteva hitrejše zmanjševanje delovne sile v kmetijstvu, posledica tega pa je lahko depopulacija podeželja, kar je v nasprotju s ciljem ohranjanja poseljenosti podeželja in s tem povezane skrbi za kulturno krajino. Kljub priznavanju nepogrešljivosti usklajevanja ciljev, zaradi vedno večjega izpostavljanja cilja povečanja konkurenčnosti kmetijstva v primerjavi s cilji, povezanimi s

splošnim razvojem podeželja, kmetijske politike v tem pogledu ne moremo oceniti kot povsem uspešne. Cilj povečanja konkurenčnosti je bil izpolnjen zgolj na domačem tržišču, medtem ko se mednarodna konkurenčnost v obdobju tranzicije ni povečala.

Leta 2000 je bil sprejet Zakon o kmetijstvu (Zakon 2000, cit. po Volk, 2004). Cilji slovenske kmetijske politike s tem zakonom ostajajo isti kot v Strategiji iz leta 1993. Uvajati pa so se začele vse vrste neposrednih plačil za živinorejske proizvode, določene v skladu s skupno tržno ureditvijo.

S sprejetjem kmetijsko okoljskega programa leta 2001 se uvedejo proizvodno nevezana plačila na hektar kmetijskega zemljišča za okolju prijazno kmetovanje. V programu je skupno 22 ukrepov, ki naj bi jih uvedli do leta 2006 (Volk ..., 2004).

V letu 2003 je Slovenija že začela črpati sredstva predpristopne pomoči EU iz programa SAPARD in izvajala ukrepe za izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega sektorja.

Program razvoja podeželja 2004–2006 je bil namenjen izvajanju ukrepov SKOP, plačilom za območja z omejenimi možnostmi za kmetovanje, zgodnjemu upokojevanju in podpori izvajanja EU-standardov na kmetijskih gospodarstvih (Gradimo ..., 2012).

2.3 UKREPI ZA IZBOLJŠANJE KONKURENČNOSTI SLOVENSKEGA KMETIJSTVA V OBDOBJU 2007–2013

PRP 2007–2013 posebej izpostavlja potrebo po prestrukturiranju kmetijstva in živilsko predelovalne industrije in krepitevi konkurenčnosti. V ta namen namenja več sredstev iz evropskih in nacionalnih virov s ciljem (Nacionalni strateški ..., 2007):

- povečanja naložb,
- večje tržne naravnosti in konkurenčnosti kmetijstva,
- ekstenzifikacije predelave in diverzifikacije podeželskega gospodarstva,
- varstva okolja, ljudi, živali in rastlin,
- obdelanosti zemljišč skladno z dobrimi kmetijskimi in okoljskimi pogoji.

Za dvig konkurenčnosti slovenskega kmetijstva, gozdarstva in živilstva so se v omenjenem obdobju izvajali ukrepi v okviru prve osi, ki jih po namenu delimo v tri skupine:

Ukrepi za dvig usposobljenosti in krepitev človeškega potenciala v kmetijstvu in gozdarstvu (izboljšanje starostne strukture gospodarjev z zgodnjim upokojevanjem in mladimi prevzemniki, višja usposobljenost za delo);

Ukrepi za prestrukturiranje fizičnega kapitala v kmetijstvu in gozdarstvu ter spodbujanje inovativnosti (podpore posodabljanja kmetijskih gospodarstev, dodajanje vrednosti kmetijskim proizvodom, podpora izboljšanju in razvoju infrastrukture);

Ukrepi za izboljšanje kakovosti kmetijske proizvodnje in proizvodov (krepitev učinkovitosti, inovativnosti, izboljšanje kakovosti, skrb za okolje v pridelavi, predelavi in trženju) (Nacionalni strateški ..., 2007).

2.3.1 Okvir izvajanja PRP 2007–2013

PRP 2007–2013 je skupni programski dokument Slovenije in Evropske komisije, ki pokriva celotno območje Republike Slovenije. Predstavlja programsko osnovo za črpanje finančnih sredstev iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (Program razvoja ..., 2007). Podlaga za pripravo PRP 2007–2013 je Nacionalni strateški načrt razvoja podeželja 2007–2013 (Nacionalni strateški načrt 2007–2013), katerega splošni cilj je uravnotežen razvoj podeželskih območij Slovenije (Gradimo ..., 2012). PRP Republike Slovenije za obdobje 2007–2013 je bil s strani Evropske komisije potrjen leta 2007. Do konca leta 2014 je bil sedemkrat spremenjen (Izdelava ..., 2015b). PRP 2007–2013 odraža nacionalne prednostne naloge, ki jih je Slovenija opredelila na podlagi analize danosti in stanja kmetijstva, živilstva in gozdarstva, pa tudi vpetosti teh gospodarskih panog v dogajanje na podeželju in celotnem prostoru. Nacionalne prednostne naloge prispevajo k učinkovitemu doseganju skupnih ciljev EU, določenih v pravnih aktih EU. Za podpiranje trajnostnega razvoja podeželskih območij se politika razvoja podeželja osredotoča na naslednje temeljne cilje:

- izboljšanje konkurenčnosti kmetijstva in gozdarstva (os 1),
- podpiranje upravljanja z zemljišči in izboljšanje okolja (os 2),
- izboljšanje kakovosti življenja in spodbujanje diverzifikacije gospodarskih dejavnosti (os 3),
- spodbujanje odločanja o razvoju posameznih podeželskih območij po pristopu od spodaj navzgor–pristop LEADER (os 4) (Program ..., 2013).

Za samo izvedbo programa je bilo namenjenih 1.176.985.582 EUR sredstev, od tega je bilo 416.476.378 EUR namenjenih izvajanju ukrepov prve osi, 574.440.943 EUR izvajanju ukrepov druge osi, 136.308.025 EUR izvajanju ukrepov tretje osi, 33.760.006 EUR izvajanju pristopa LEADER. Za tehnično pomoč je bilo namenjenih 16.311.825 EUR in za Mrežo za podeželje 918.399 EUR. Delež prispevka Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP) je znašal 75, 80 ali 100 %, odvisno od posameznega ukrepa. (Program ..., 2013).

Slika 8: Štiri osi PRP 2007-2013 (Predstavljeni rezultati ..., 2016)

Način izvajanja ukrepov po oseh: v prvi in tretji osi prevladujejo naložbene podpore, v drugi osi gre v pretežni meri za nagrajevanje kmetijskih praks, ki predstavljajo okoljski nadstandard in za plačila, ki kompenzirajo višje stroške proizvodnje. Še pet let po prejemu sredstev pa morajo prejemniki izpolnjevati svoje obveznosti (Program razvoja ..., 2013).

Izboljšanju konkurenčnosti kmetijstva in gozdarstva so bili namenjeni naslednji ukrepi: 111 Usposabljanje za delo v kmetijstvu in gozdarstvu, 112 Pomoč mladim prevzemnikom kmetij, 113 Zgodnje upokojevanje kmetov, 121 Posodabljanje kmetijskih gospodarstev, 122 Povečanje gospodarske vrednosti gozdov, 123 Dodajanje vrednosti kmetijskim in gozdarskim proizvodom, 125 Izboljšanje in razvoj infrastrukture, povezane z razvojem in prilagoditvijo kmetijstva, 132 Sodelovanje kmetijskih proizvajalcev v shemah kakovosti hrane, 133 Podpora skupinam proizvajalcev pri dejavnostih informiranja in

pospeševanja prodaje za proizvode, ki so vključeni v sheme kakovosti hrane, 142 Podpore za ustanavljanje in delovanje skupin proizvajalcev (Program razvoja ..., 2007).

2.3.2 Podrobnejši opis izvajanja ukrepa 121 Posodabljanje kmetijskih gospodarstev

Ukrep 121 se je izvajal v okviru prve osi programa razvoja podeželja. Namenjena je izboljšanju konkurenčnosti kmetijskega, živilskega in gozdarskega sektorja. Prednostne naloge prve osi so dvig usposobljenosti in krepitev človeškega potenciala, prestrukturiranje fizičnega kapitala, spodbujanje inovativnosti ter izboljšanje kakovosti kmetijske proizvodnje in proizvodov (Gradimo ..., 2012).

Namen ukrepa Posodabljanje kmetijskih gospodarstev je spodbuditi prestrukturiranje in povečati učinkovitost gospodarjenja na kmetijskih gospodarstvih (Poročilo o stanju ..., 2015).

- Podpore so namenjene naložbam v lastno primarno pridelavo kmetijskih proizvodov in za naložbe, ki so namenjene storitvam s kmetijsko mehanizacijo. Predvidene so za individualne in skupne naložbe. Pripadajo kmetijskim gospodarstvom, ki opravljajo kmetijsko dejavnost in storitve s kmetijsko mehanizacijo.
- Stopnja pomoči znaša do 40 % priznane vrednosti naložbe. Dodatne odstotne točke pa pripadajo naložbam na območjih z omejenimi dejavniki, mladim kmetom, na območjih NATURE 2000 ter vodovarstvenih območjih 1. reda.
- za kmetijsko mehanizacijo je stopnja pomoči do 30 % priznane vrednosti, oziroma do 40 % za specialno kmetijsko mehanizacijo (hribovska in gorska območjih).
- Najnižji znesek pomoči je 3.500 EUR na projekt, najvišji pa 1 mio EUR na projekt, v celotnem programskem obdobju pa lahko kmetijsko gospodarstvo pridobi največ 2 mio EUR (Program ..., 2007).

Podpore so dodelijo naslednjim naložbam:

- v hleve in opremo, skladišča za krmo, objekte za pridelavo, skladiščenje in pripravo pridelkov za trg,
- v ureditev pitne vode za potrebe predelave mleka na planinah,
- v kmetijsko mehanizacijo in kmetijska zemljišča,
- za prestrukturiranje obstoječih trajnih nasadov oziroma prvo postavitev,
- v rastlinjake in v mreže proti toči,
- v pašnike in izvedbo agromelioracije,
- za ureditev namakalnih sistemov, ki so v privatni lasti, v obnovljive vire energije,
- v infrastrukturo na kmetijskih gospodarstvih,
- v opremo in objekte za prodajo kmetijskih proizvodov na kmetijah (Razvoj ..., 2006).

Vlagatelji so lahko izbirali med enostavnimi in zahtevnimi naložbami. Enostavne naložbe so naložbe, katerih skupna vrednost upravičenih stroškov vseh načrtovanih naložb v okviru iste vloge ne presega 50.000 EUR (brez DDV). Zahtevne naložbe pa so naložbe, katerih skupna vrednost upravičenih stroškov vseh načrtovanih naložb v okviru iste vloge presega 50.000 EUR (brez DDV) (Javni razpis ..., 2009).

Iz prijavnega obrazca oziroma iz poslovnega načrta mora biti razvidno izboljšanje splošne učinkovitosti kmetijskega gospodarstva (Javni razpis ..., 2009). Za enostavne naložbe zadostuje prijavni obrazec, ki zahteva vrsto podatkov o investitorju in naložbi, ki so enaki podatkom v poslovnem načrtu, ki je potreben za zahtevne naložbe. Razlika je v tem, da so v poslovnem načrtu dodana nekatera poglavja, ki zahtevajo podrobnejše obrazložitve. Je orodje za pravilno poslovno odločitev in vodenje posla. Poslovni načrt za ukrep 121 mora biti izdelan v skladu z navodili MKGP. Po teh navodilih je poslovni načrt tehnološko ekonomska študija, ki pomaga odgovoriti na vprašanje, ali je kmetijsko gospodarstvo sposobno izpeljati naložbo in če je le-ta upravičena (Navodila za izdelavo ..., 2007). Poslovni načrt je ogledalo in odsev kmetovega obvladovanja investicije (Napotki ..., 2012).

2.3.3 Spremembe v načinu izvajanja ukrepa 121

Prvi javni razpis je bil objavljen leta 2007 in je bil splošne narave. Odobrenih je bilo dve tretjini vseh vlog. Nakupu kmetijske mehanizacije in opreme je bila namenjena večina sredstev (85,7 %). V povprečju je bilo na vlogo dodeljeno 22.708 EUR (Poročilo o stanju ..., 2009). Celotna vrednost podprtih naložb pa je znašala več kot 72 milijonov EUR (Poročilo o napredku ..., 2009).

V letu 2008 je prišlo do vsebinske spremembe pri načrtovanju ukrepa, ki se je udeležila v sektorski naravnosti nadaljnjih razpisov (posledično zaradi prevelikega števila prispelih in zavrnjenih oz. zavrženih vlog). Sektorski razpisi so bili namenjeni določeni vrsti pridelave (naložbam v hmeljarstvu, vrtnarstvu, prašičereji in perutninarstvu ter naložbam v zgradbe in trajne nasade, ki so jih uničile naravne nesreče v letu 2008) (Poročilo o stanju ..., 2009). Namenjeni so bili reševanju strukturnih problemov, za omejeni krog vlagateljev (Poročilo o napredku ..., 2010). Lažje pa je bilo usmerjati finančna sredstva (Poročilo o napredku ..., 2009).

Razpisana sredstva so namenjena doseganju točno določenih ciljev, ki zasledujejo gospodarske in okoljske učinke na podeželju (Napotki ..., 2012). To je bila tudi specifična ukrepa 121.

Organ upravljanja OU je za ukrep 121 ugotovil, da razpisana sredstva ne zadostujejo za vse prispele vloge, ki so dosegle z javnim razpisom predpisan minimalni prag točk. To je

ugotovil na podlagi predhodnih javnih razpisov. Odločil se je za zaprte javne razpise sredstev na podlagi ponderiranja popolnih vlog, ki izpolnjujejo predpisana merila (Poročilo o napredku ..., 2010). To se je zgodilo pri devetem javnem razpisu konec leta 2009. Ugotovljeno je bilo, da to ni bistveno vplivalo na večjo razliko med številom prejetih in odobrenih vlog (Poročilo o napredku ..., 2011). Razlika med odprtim in zaprtim JR je v tem, da je v zaprtem javnem razpisu datum zaprtja v naprej določen, vloge pa se odpirajo in obravnavajo ob sočasni obravnavi vseh vlog, pri odprtem JR pa po vrstnem redu oddaje vlog.

Pri tem ukrepu smo z letom 2010 uvedli elektronski vnos vlog in bolj sistematičen pregled upravičenih stroškov (Poročilo o napredku ..., 2011). Namen je bil poenostavitev izvedbe javnih razpisov in lažje spremljanje podprtih naložb. Leta 2011 smo začeli z bolj selektivnim pristopom pri izvajanju ukrepa (omejitev pri nakupu kmetijske mehanizacije, bolj ciljno usmerjene naložbe, prilagoditev na nove izzive v kmetijstvu ipd.) (Poročilo o napredku ..., 2013).

Iz naslova Evropskega načrta za oživitev gospodarstva (angl. European Economic Recovery Plan–EERP) sta bila objavljena dva javna razpisa. Sredstva so bila namenjena naložbam v tehnologijo za varčevanje z vodo, izboljšanju učinkovitosti rabe dušikovega gnojila, proizvodnji bioplina, naložbam v preventivne mehanizme proti škodljivim učinkom podnebnih sprememb. Povprečna vrednost odobrenih sredstev na vlogo znaša 133.777 €, povprečna vrednost celotne investicije na vlogo pa 306.682 € (Poročilo o napredku ..., 2015).

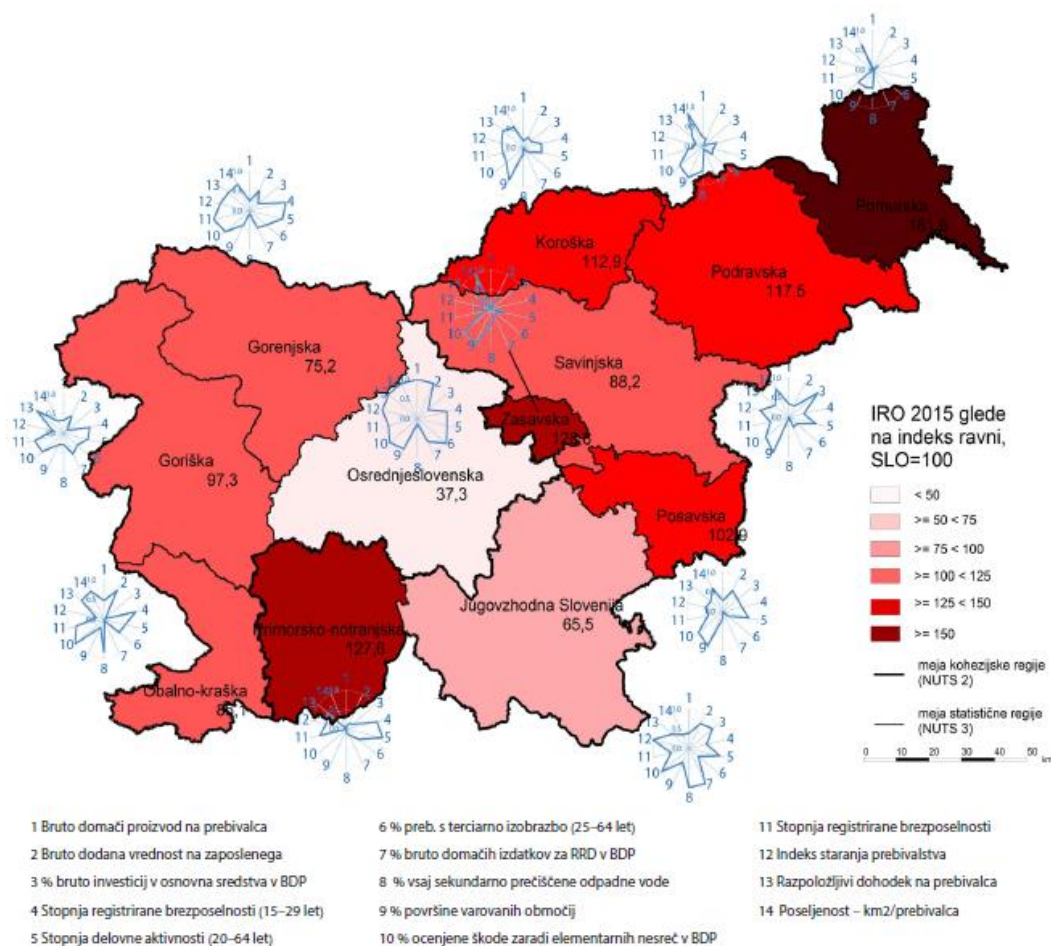
Razpisi, namenjeni naložbam, z omejenimi prilagoditvami na novo uvedenih standardov ES niso zaživel, čeprav so bili izvedeni kar trije javni razpisi. Ciljna vrednost je bila 1.225 kmetijskih gospodarstev. Podprtih je bilo le 400 kmetijskih gospodarstev do konca leta 2014. Podprti so bili le večji hlevi, zgrajeni po letu 1996, ki so glede na oceno KSS izpolnjevali zahteve glede navzkrižne skladnosti oziroma dobrega počutja živali. Manjša kmetijska gospodarstva, ki ne izpolnjujejo teh zahtev, so se slabo odzvala. To so tehnološko zastareli projekti in zahtevajo višja finančna vlaganja, kot jih vlagatelji zmorejo (Poročilo o napredku ..., 2015).

Ukrep je bil zelo naklonjen mladim v kmetijstvu. Pet javnih razpisov je bilo namenjenih za naložbe mladih prevzemnikov kmetij v primarno kmetijsko proizvodnjo.

Leto 2013 je bilo za kmetijstvo že drugo leto zelo neugodno, saj so si sledile toča, poplava in suša. V tem letu je bilo objavljenih kar pet javnih razpisov v skupni vrednosti 37 milijonov EUR. Namenjeni so bili za naložbe prilagajanju klimatskim spremembam, in sicer v namakalno infrastrukturo, nakup in postavitve mrež proti toči ter za naložbe na vodovarstvenih območjih.

2.3.4 Uskladitev izvajanja ukrepa 121 s cilji doseganja skladnejšega regionalnega razvoja

V Sloveniji imamo sprejet Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (Zakon ..., 2011), ki določa usklajevanje države in občin pri načrtovanju regionalne politike in izvajanju nalog razvoja. Cilj politike regionalnega razvoja je enakomernejši razvoj med regijami. Regionalna politika je strukturna politika, ki obsega razvojne dejavnosti in programe za doseganje skladnega regionalnega razvoja, kajti razlike v razvitosti regij v Sloveniji so precejšnje (Zakon ..., 2011). Za spremljanje regionalnega razvoja v programskem obdobju 2014–2020 je bil uveden sintezni kazalnik–indeks razvojne ogroženosti (IRO). Sestavlja ga štirinajst kazalnikov, kot je razvidno v spodnji legendi. Po tem indeksu je osrednjeslovenska regija najmanj, pomurska pa najbolj razvojno ogrožena regija (Poročilo o razvoju ..., 2016).

Vir: SURS, ARSO, URSZR, MGRT, DRI upravljanje investicij d.o.o., izračuni UMAR.

Opomba: V grafih (diamanti) so prikazane standardizirane vrednosti posameznih kazalnikov, ki sestavljajo IRO in se gibljejo od 0 (najslabša vrednost) do 1 (najboljša vrednost). V pomurski regiji, ki je po IRO najbolj ogrožena, ima veliko kazalnikov vrednost 0, v osrednjeslovenski, ki je po IRO najbolj razvita, pa 1.

Slika 9: Indeks razvojne ogroženosti regij (IRO), 2015 (Poročilo o razvoju ..., 2016)

Osrednjeslovenska regija ostaja najbolj ekonomsko razvita. BDP na prebivalca je približno 40 % višji od slovenskega povprečja. V tej regiji je ustvarjena tretjina slovenske BDV. Ima visoko izobrazbeno strukturo prebivalstva, visok delež bruto domačih izdatkov za RRD v BDP. Izstopa po nadpovprečnem razpoložljivem dohodku na prebivalca, prav tako pa beležimo najmanj naravnih nesreč. Regija, ki je najbolj razvojno ogrožena, pa je pomurska. Spada med ekonomsko najšibkejše regije glede BDP na prebivalca. Za slovenskim povprečjem zaostaja za okoli tretjino. Pesti jo visoka stopnja registrirane brezposelnosti, nizka izobrazbena struktura prebivalstva. Za slovenskim povprečjem zaostaja tudi po razpoložljivem dohodku na prebivalca, pa še naravne ujme ji ne prizanašajo. Dejstvo je sicer, kot ugotavlja UMAR, da se je razlika med razvitimi in manj razvitimi regijami v zadnjih letih sicer zmanjšala, kar pa je bolj posledica slabše dinamike razvoja razvitejših regij kot pa dejanskega razvoja slabše razvitih regij.

Preglednica 1: Indeks razvojne ogroženosti (Poročilo o razvoju ..., 2016)

Statistična regija (NUTS 3)	2014	Rang 2014
Osrednjeslovenska	35,5	12
JV Slovenija	64,7	11
Gorenjska	66,6	10
Obalno-kraška	81,4	9
Savinjska	92,6	8
Goriška	100,4	7
Posavska	101,5	6
Koroška	121,6	5
Podravska	123,9	4
Zasavska	125,1	2
Primorsko-notranjska	124,8	3
Pomurska	161,8	1
Razmerje med najvišje in najnižje uvrščeno regijo	4,6	
Koeficient variacije	33,0	

Vir: SURS, ARSO, URSZR, MGRT, DRI upravljanje investicij d.o.o., izračuni UMAR.

Ostale regije pa so nekje vmes. Regije z nižjo razvojno ogroženostjo so: gorenjska, obalno-kraška in goriška regija (zahodna kohezijska regija). Sem prištevamo še savinjsko in jugovzhodno Slovenijo (vzhodna kohezijska regija). Regije z višjo razvojno ogroženostjo pa so: koroška, podravska, zasavska, ter posavska in primorsko-notranjska, ki imata razmeroma visok delež kmetijstva v ustvarjeni BDV (vzhodna kohezijska regija).

Za spodbujanje skladnejšega regionalnega razvoja pa lahko vlada sprejme dodatne začasne ukrepe razvojne podpore za problematična območja. Tako je bil sprejet zakon o razvojni podpori pomurski regiji za obdobje 2010–2015, ki določa dodatne ukrepe za spodbujanje razvoja in način njihovega financiranja. Ukrepi so namenjeni ustvarjanju novih delovnih mest, razvoju infrastrukture, blažitvi gospodarske in finančne krize v pomurski regiji, vzpodbujanju konkurenčnosti. Pri kandidiranju za sredstva iz programov evropske kohezijske politike in politike razvoja podeželja so imeli prednost programi in projekti iz pomurske regije (Zakon ..., 2009). Vendar, kot je bilo ugotovljeno, so imeli ukrepi omejen vpliv na razvoj regij, instrumenti so sicer ustrezno nagovarjali nekatere obstoječe probleme v regiji, vendar programu Pomurja manjka jasna povezava med problemi, cilji in ukrepi (Vmesno vrednotenje ..., 2014). Ukrepi razvojne podpore, namenjeni zmanjševanju razvojnega zaostanka, se izvajajo v Pokolpju, Zasavju in na mariborskem področju.

Tudi iz PRP 2007–2013 je MKGP prednostno usmerilo sredstva v pomursko regijo. Skladno z Uredbo PRP 2007–2013 se vlogam, katerih lokacije naložb se nahajajo na območju pomurske regije, dodeli dodatnih 10 odstotnih točk (ne glede na ostala merila za izbor). Pri tem pa imajo vlagatelji iz pomurske regije možnost kandidirati na vse ukrepe 2007–2013, ne le na tiste, s katerimi se je ministrstvo zavezalo prispevati k uresničevanju zakona o Pomurju. Pri ukrepu 121 morajo vloge za pridobitev dodatnih 10 odstotnih točk izpolnjevati vsaj enega od določenih pogojev, ki pa so vezani na namen naložbe:

- rastlinjaki in oprema,
- postavitev ali prestrukturiranje sadovnjakov,
- mreže proti toči,
- namakalni sistemi na kmetijah,
- obnovljivi viri energije (Letno poročilo ..., 2015).

Za ta ukrep je bilo iz EKSRP (SLO in EU) v pomursko statistično regijo do konca leta 2015 izplačano 29.048,611 EUR oz. je delež Pomurja med vsemi regijami znašal 23,09 % kar je razvidno v preglednici 2.

Preglednica 2: Izplačana sredstva iz PRP 2007–2013 pri ukrepu 121 po statističnih regijah na dan 31. 12. 2015 (MKGP ..., 2016c)

Regija	Št. izplačanih vlog	Delež izplačanih vlog v %	Izplačano, €	Delež izplačanih vlog v %
Gorenjska	181	5,87	6.985.539	5,55
Goriška	89	2,88	2.194.140	1,74
Jugovzhodna Slovenija	175	5,67	7.059.056	5,61
Koroška	241	7,81	7.067.471	5,62
Notranjsko-kraška	52	1,69	1.911.382	1,52
Obalno-kraška	38	1,23	705.971	0,56
Osrednjeslovenska	161	5,22	5.890.675	4,68
Podravska	792	25,66	29.275.839	23,27
Pomurska	565	18,31	29.048.611	23,09
Savinjska	591	19,15	26.013.552	20,68
Spodnjeposavska	186	6,03	9.373.878	7,45
Zasavska	15	0,49	259.421	0,21
Skupaj	3.086	100,00	125.785.536	100,00

Iz analize števila in zneska odobrenih vlog po posameznih regijah ugotovimo, da so največje število izplačanih vlog kot tudi največji znesek izplačanih vlog beležile podravska, pomurska in savinjska regija:

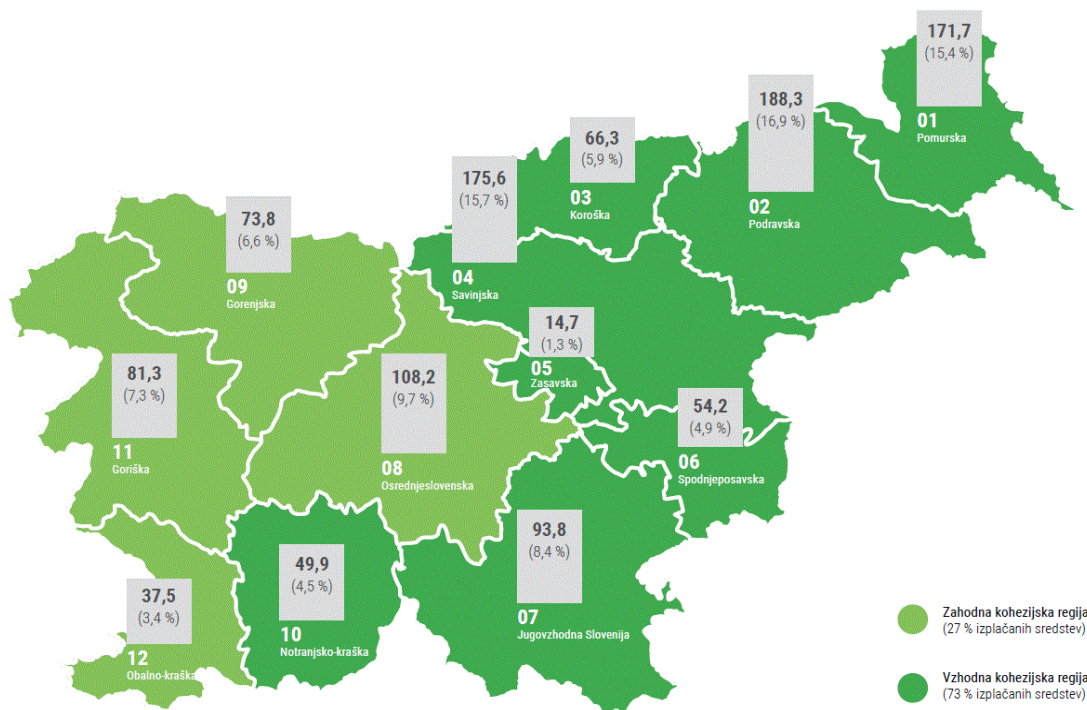
- delež po številu izplačanih vlog se je gibal od dobrih 18 % (pomurska regija) do dobrih 25 % (podravska regija), medtem ko se je delež po znesku izplačanih vlog pri vseh treh navedenih regijah gibal med 20–23 %,
- iz tabele je še razvidno, da je pomurska regija kot najbolj ogrožena regija v tem obdobju sicer prejela za cca 30 mio EUR pomoči, kar jo v tem obdobju uvršča na drugo mesto po kriteriju razdeljenih sredstev med vsemi regijami.

2.4 REZULTATI IZVAJANJA PRP 2007-2013 S POUDARKOM NA REZULTATIH IZVAJANJA UKREPA 121

2.4.1 Ključni poudarki iz letnih poročil PRP 2007–2013

V celotnem obdobju 2007–2013 je bilo izplačanih 1,17 milijarde EUR. Približno 25 % sredstev je iz proračuna RS ter 75 % sredstev iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja. Slovenija je v tem obdobju imela 19 ukrepov in objavila 107 javnih razpisov, v okviru katerih je bilo podprtih več kot 54.000 kmetijskih gospodarstev in ustvarjenih preko 1.170 novih delovnih mest. V posodobitev kmetijskih gospodarstev je bilo podprtih okrog 3.080 naložb. V shemah kakovosti pa je bilo vključenih preko 470 kmetijskih gospodarstev. Ukrep je vzpodbujal mlade in podprl 2.651 mladih prevzemnikov kmetij. Prav tako so bile podprte naložbe v obnovljive vire energije in projekti, namenjeni ohranitvi kulturne dediščine (150 projektov), obnovi in razvoju vasi (250 naložb). Preko 760 naložb pa je bilo podprtih za spodbujanje podjetništva. Slovenija je bila pri črpanju

razpoložljivih sredstev uspešna na vseh štirih oseh. Ukrepom druge osi je bil namenjen največji delež izplačanih sredstev (53,4 %), najmanj pa četrti osi (2,6 %), prvi osi je bilo namenjenih 32,3 %, tretji pa 10,4 % izplačanih sredstev (Predstavljeni rezultati ..., 2016).

Slika 10: Izplačana sredstva v mio evrov in deleži od vseh izplačanih sredstev PRP 2007- 2013 po statističnih regijah (Predstavljeni rezultati ..., 2016)

Pri ukrepu 121 je bilo največ razpisov in posledično odobrenih vlog (55 %) in dodeljenih sredstev (kar 47 % vseh sredstev) v govedoreji, naložbam v sadjarstvu (12 % vlog) in prašičereji (8 % vseh vlog) (Poročilo o stanju ..., 2015).

Najvišja vrednost odobrenih sredstev na vlogo je pri sektorju perutninarstvo (136.511 €), sledijo okrasne rastline z 117.882 € in vrtnine z 80.776 € na odobreno vlogo.

Območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost (OMD) predstavljajo v Sloveniji kar 85 % ozemlja (oz. 75 % vseh KZU). Vlagateljem, ki kmetujejo na teh območjih (vključene so kmetije, ki imajo več kot 50 % KZU v OMD), je bilo odobrenih 63 % vseh vlog, 61 % vseh odobrenih sredstev ter 56 % celotne vrednosti vseh odobrenih naložb. Ugotovljeno pa je bilo, da delež odobrenih sredstev teh vlagateljev na ukrepu 121 ni bil višji. Na teh območjih prevladuje govedoreja in reja drobnice. Stroški za nakup kmetijske mehanizacije so precejšnji.

5 % vseh odobrenih vlog (167 vlog) je bilo podprtih v okviru ekološke pridelave. Na prvem mestu prevladuje govedoreja za meso (47 % odobrenih vlog), sledita sadjarstvo (13

% odobrenih vlog) in reja drobnice (9 % odobrenih vlog). Povprečna vrednost odobrenih sredstev za te vloge znaša 36.394 €, celotna vrednost investicije pa 106.117 €.

Kar 95 % vseh odobrenih vlog, za katere je bilo odobreno 79 % vseh sredstev, je pripadalo kmetijam. Ostalim vlagateljem (gospodarske družbe, zadruge, zavodi) je bilo odobrenih malo vlog, vendar so ti prejeli kar petino vseh odobrenih sredstev.

Naložbe v novogradnje predstavljajo 33 % vrednosti vseh odobrenih stroškov. Sledijo naložbe v opremo s 25 % ter mehanizacija s 23 %.

Podatki za leto 2014 kažejo, da se je BDV povečala za 16.995.729 € oz. se je BDV/PDM povečala za 2.288 EUR. Izhodiščna vrednost za ta kazalnik je bila 0 (Poročilo o napredku ..., 2015).

V kmetijsko značilnih statističnih regijah je bilo odobrenih največ vlog in odobrenih največ sredstev. V podravski (26 % vlog ter 23 % odobrenih sredstev), savinjski (18,9 % vlog ter 20 % odobrenih sredstev) in pomurski regiji (18,9 % vlog ter 26 % odobrenih sredstev) (Poročilo o napredku ..., 2015).

Za ta ukrep je bilo v celotnem programskem obdobju objavljenih 22 javnih razpisov, ki so bili večinoma sektorsko naravnani. Osem razpisov je bilo deljenih na dve ali več področij podpor. Do konca leta 2014 je bilo odobrenih 3.210 vlog za 2234 kmetijskih gospodarstev, za katere je bilo dodeljenih 146,6 milijona EUR (111 % razpoložljivih sredstev za ta ukrep), izplačanih pa je bilo 81 % vseh razpoložljivih sredstev (Poročilo o stanju ..., 2015).

Preglednica 3: Število vlog ter odobrena in izplačana sredstva za ukrep 121 PRP 2007–2013 (skupaj do 31. 12. 2014) (Poročilo o stanju ..., 2015)

Ukrep 121	Število vlog		Javna sredstva (000 EUR)		
	Prejete	Odobrene	Razpisana	Dodeljena	Izplačana
Posodabljanje kmetijskih gospodarstev	4.870	3.210	191.817,6	146.598,2	107.491,6

Povprečna vrednost odobrenih sredstev na vlogo znaša 45.669 €, povprečna vrednost celotne investicije na vlogo pa znaša 128.019 € (na ravni celotnega ukrepa). Obstajajo velike razlike med posameznimi javnimi razpisi. Največ vpliva na to ima nakup kmetijske mehanizacije. V tistih javnih razpisih, kjer ni bil možen nakup kmetijske mehanizacije ali pa je bil njen nakup omejen, je bila povprečna vrednost odobrenih sredstev na vlogo višja (Poročilo o napredku ..., 2015). Razpoložljiva sredstva so se v celotnem obdobju izvajanja povečala na 133,3 milijona €. Na začetku programskega obdobja je bilo za posodabljanje kmetijskih gospodarstev namenjeno 82,3 milijona €. Leta 2009 je Slovenija prejela dodatna namenska sredstva iz naslova Evropskega načrta za oživitev gospodarstva. Namenjena so bila za področje novih izzivov v skupni vrednosti 7.684.000 €. Istočasno s

povečanjem sredstev so se spreminjale tudi vrednosti kazalnikov. Predvideli so, da bo 2.450 gospodarstev izvedlo naložbe v skupni vrednosti 164,7 milijona €. Ta vrednost se je na koncu izvajanja programa povečala na 3.722 kmetijskih gospodarstev, ki naj bi izvedle naložbe v skupni vrednosti 399,9 milijona €. Skupna vrednost odobrenih naložb je konec leta 2013 znašala 377,7 milijona €. (Izdelava sprotne vrednotenja ..., 2015b).

Največ vlog je bilo odobrenih za nakup kmetijske mehanizacije in opreme. Sledijo naložbe v zgradbe. V manjši meri so se izvajale še naložbe v nakup in izboljšanje kmetijskih zemljišč ter izgradnjo infrastrukture na kmetijskih gospodarstvih. Za naložbe v novogradnje je bila porabljen tretjina sredstev, za nakup opreme pa četrtina sredstev. Do konca leta 2014 je bilo za nakup kmetijske mehanizacije namenjenih kar 22 % doslej odobrenih sredstev (Poročilo o stanju ..., 2015).

V obdobju 2008–2013 so bili povprečni zneski izplačil¹ za investicijski ukrep 121 precej stabilni. V zadnjem opazovanem letu je povprečni znesek izplačil za 121 investicije narasel na 56.107 EUR (223 naložb). Leta 2008 je bil ta znesek le 21.009 EUR (586 naložb). Bistveno se je zmanjšalo število podprtih naložb. Povprečni zneski izplačil za investicijski ukrep 121 so se gibali od 14.646 EUR v zasavski regiji (15 naložb) do 46.646 EUR v pomurski regiji (411 naložb).

Primerjava števila prejemnikov sredstev in povprečne vrednosti izplačil za ukrep 121 po posameznih letih in regijah pokaže: Največje število podprtih investicij pri ukrepu 121 je bilo v podravski regiji leta 2008 (126). Najmanj pa v zasavski regiji v letih 2012–2013, saj je bila vsako leto podprta le 1 takšna investicija. Največji povprečni znesek izplačanih sredstev za 121-investicijo je imela notranjsko-kraška regija leta 2013 (178.952 EUR), najmanjšega pa zasavska regija leta 2008 (9.105 EUR). (Izdelava sprotne vrednotenja ..., 2015a).

Preglednica 4: Povprečne vrednosti izplačil za investicijski ukrep 121 po letih (EUR) in število podprtih naložb (Izdelava ..., 2015a)

Leto	Število naložb 121	Izplačilo 121 povprečje (EUR)
2008	586	21.009
2009	409	34.115
2010	371	38.077
2011	356	29.244
2012	454	40.566
2013	223	56.107

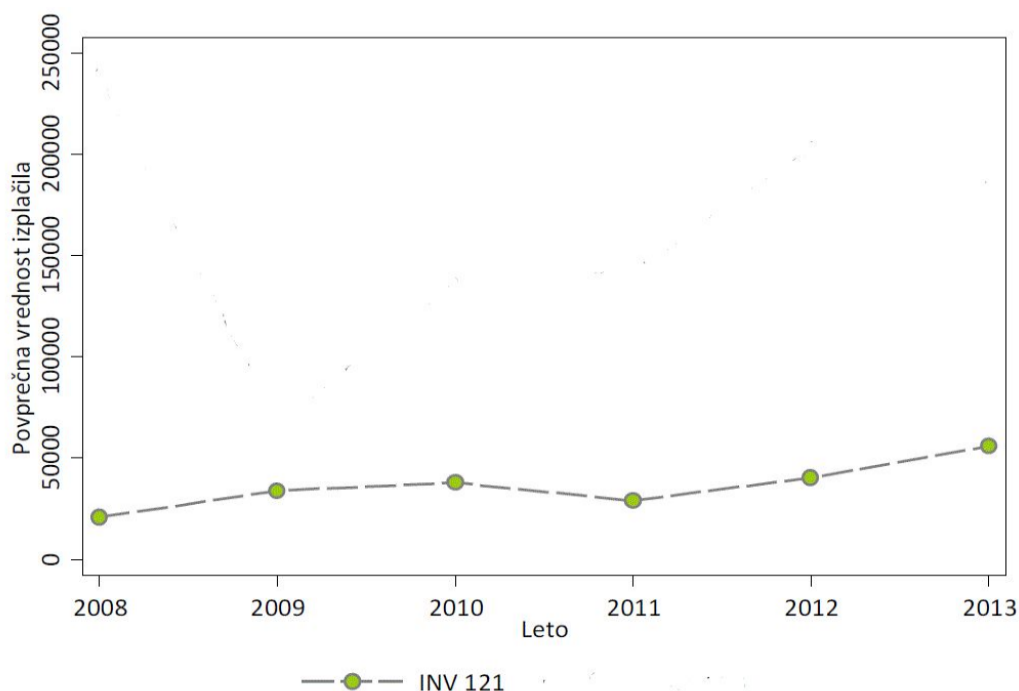
Opomba: Zneski so v stalnih cenah 2008.

¹ V analizo so vključeni samo tisti prejemniki investicij, ki imajo prijavljen KMG-MID

Preglednica 5: Povprečne vrednosti izplačil za investicijski ukrep 121 po regijah (EUR) in število podprtih naložb (Izdelava ..., 2015a)

Regija	Število naložb 121	Izplačilo 121 - povprečje (EUR)
Pomurska	411	46.646,0
Podravska	585	30.246,7
Koroška	192	23.539,9
Savinjska	475	36.818,2
Zasavska	15	14.646,1
Spodnjeposavska	121	43.902,8
Jugovzhodna Slovenija	133	27.768,8
Osrednjeslovenska	143	31.132,2
Gorenjska	176	32.393,9
Notranjsko - kraška	44	30.995,9
Goriška	74	21.116,3
Obalno - kraška	30	18.399,9

Opomba: Zneski so v stalnih cenah 2008.

Slika 11: Povprečne vrednosti izplačil za investicijski ukrep 121 po letih, EUR (prir. po Izdelava ..., 2015a)

2.4.2 Poudarki vmesnega vrednotenja PRP 2007–2013, vezani na ukrep 121

V nadaljevanju naše naloge povzemamo nekatere ključne ugotovitve Poročila o vmesnem vrednotenju Programa razvoja podeželja 2007–2013 (2010), in sicer v tistem delu, ki se nanaša na ukrep 121:

Ugotovljeno je bilo, da ukrep spada med najbolj upravičene in dobro zastavljene. Sredstva so se stalno povečevala, z izvajanjem ni bilo težav, le upravičenci so dolgo čakali na odobritev vlog in posledično dodeljenih sredstev.

V poročilu ugotavljajo tudi, da je bil ukrep zelo naklonjen mladim prevzemnikom, saj so bili v okviru tega ukrepa razpisi namenjeni prav njim. Zanimanje za ukrep je bilo precejšnje, saj je v letu 2008 prispelo več vlog, kot je bilo na razpolago sredstev.

V okviru tega ukrepa je bilo v celotnem obdobju odobrenih več kot 62 % vseh vlog, ocenjena porabljena sredstva na vlogo so bila 35.843 €, izplačana vrednost za že zaključene naložbe pa je bila za četrtno višja. Povprečna vrednost na odobreno vlogo v EU-27 je znašala 70.000 €, kar je za tretjino več kot znaša povprečje v Sloveniji. Načrtovano je bilo, da bo razmerje med deležem nepovratnih sredstev in celotno vrednostjo naložb 1 : 3, dejansko dosežena pa je 1 : 2,9, kar pomeni, da so dobro načrtovali, ugotavljajo izvajalci.

Priporočajo izvajanje ukrepa tudi v programskem obdobju 2014–2020. Svetujejo naj se razpise načrtuje bolj sistematično, uspešnost investicij naj preverjajo preko poslovnih načrtov in FADN-podatkov (Izdelava sprotne ..., 2015b).

2.4.3 Ugotovitve revizijskega poročila računskega sodišča, vezane na izvajanje podpor naložbam

V letu 2010 je bilo opravljeno tudi revizijsko poročilo računskega sodišča (Revizijsko poročilo ..., 2010). Prišli so do naslednjih ugotovitev:

- Kmetijski resor uspešno črpa razpoložljiva evropska sredstva, poraba denarja pa ne prispeva dovolj k odpravi pomanjkljivosti in k izkoriščanju razvojnih možnosti; da še ne pomeni nujno večje produktivnosti ali večje dodane vrednosti; da več denarja v infrastrukturo in mehanizacijo ne prinaša boljših rezultatov.
- Ministrstvo ni pripravilo terminskega načrta za celotno programsko obdobje, ampak je sprejemalo letne terminske načrte.
- V fazi načrtovanja ministrstvo ni opravilo nobene strokovne analize, na podlagi katere bi se določilo, po katerih kriterijih se bo izbiralo sektorje za dodelitev sredstev.
- Pojavljali so se tudi očitki, da so sektorski razpisi namenjeni določenim skupinam, in ne toliko dejanskim potrebam za posamezno področje.
- sama razpisna dokumentacija je bila dokaj zahtevna in obsežna, neprijazna do uporabnika.

- Premalo ciljno usmerjeno izvajanje ukrepov za povečanje produktivnosti (odprti javni razpisi so sicer učinkoviti glede razdelitve sredstev, niso pa zagotovilo, da bi bila naložbena sredstva dodeljena projektom, ki dosegajo boljše rezultate).

Ministrstvo se je odzvalo na poročilo z določenimi popravljivimi ukrepi in pripravilo letni terminski načrt objave posameznih javnih razpisov in proučilo ustreznost in izvedljivost ukrepov.

3 MATERIAL IN METODE

3.1 VIR PODATKOV

V nalogi podrobno analiziramo javne razpise ukrepa 121, in sicer v obdobju od 2007 do 2011. Ključni vir podatkov, na katerem smo bazirali našo raziskavo, je bil zbirnik podatkov AKTRP z individualnimi podatki vlog za ukrep 121, ki se nanašajo na sledeče javne razpise:

- JR – ki je vključeval vse sektorje pridelave,
- JR – namenjen hmeljarstvu,
- JR – vrtnarstvo,
- JR – naravne nesreče,
- JR – namen A (prašičereja) in namen B (perutninarstvo),
- JR – trajni nasadi,
- JR – mladi kmetje,
- JR – mladi kmetje,
- JR – namenjen vsem sektorjem (za nazaj),
- JR – namen A živinoreja in med (enostavne naložbe) in namen B (zahtevne naložbe),
- JR – novi izzivi (oživitev gospodarstva),
- JR – namen A rastlinska pridelava (enostavne naložbe) in namen B (zahtevne naložbe),
- JR – mladi prevzemniki.

Najpomembnejši viri za pridobivanje podatkov so bili: Poročila o stanju v kmetijstvu (Poročila o stanju ..., 2009, 2011, 2012, 2015), Letna poročila o napredku v okviru PRP 2007–2013 (Poročila o napredku ..., 2010, 2011, 2012, 2013, 2015), Javni razpisi (Javni razpisi ..., 2009, 2010, Vmesno vrednotenje (Poročilo o vmesnem ..., 2010), Program razvoja podeželja RS za obdobje 2007–2013 (Program razvoja ..., 2007, 2013), Razvoj kmetijstva in podeželja v letih 2007–2013 (Razvoj ..., 2006), Sprotno vrednotenje (Izdelava sprotnega vrednotenja ..., 2015).

Osnova in nam prvi vir črpanja podatkov je bil Program razvoja podeželja v obdobju od 2007 do 2013 in seznanitev s samim ukrepom. Podrobno smo pregledali vsa letna poročila, da smo ugotovili, kako poteka izvajanje, javne razpise z namenom ugotoviti kriterije dodeljevanja sredstev. Nato smo ukrep podrobno analizirali s pomočjo baze podatkov MKGP (tabele z individualnimi podatki vlog na razpise, namenjenih spremljanju izvajanja ukrepa 121). Podatkovna zbirka iz prijavnih vlog je vsebovala podatke o številu prejetih in odobrenih vlog, zneske in deleže odobrenih sredstev, zneske odobrenih sredstev na odobrene vloge, celotne vrednosti naložb in izplačila. Zanimali so nas kriteriji dodeljevanja

sredstev, za kaj je bilo dodeljenih največ sredstev, ali so naložbe prispevale k učinkovitejšemu gospodarjenju na kmetijah, ali se je ob tem povečalo število zaposlenih.

3.2 ANALIZA IZVAJANJA UKREPA

Sredstva so se dodeljevala na osnovi javnih razpisov (sprva odprti, kasneje zaprti javni razpisi), in sicer šele po zaključenih investicijah oz. zaključenih vmesnih fazah. Ukrepi 121 je v tem proučevanem obdobju 2007–2011 imel daleč največ razpisov, ki so bili večinoma sektorsko naravnani. Štirje razpisi so bili deljeni na dve ali več področij podpore. Čeprav je bilo kar nekaj kritik na račun sektorskih razpisov ugotavljamo, da so se do neke mere tudi odzivali na naravne nesreče, podnebne spremembe, katastrofične dogodke in da so sledili smernicam po prestrukturiranju posameznega sektorja.

Med razpisi proučevanega obdobja sta bila dva razpisa v okviru tega ukrepa posebej namenjena mladim prevzemnikom, tudi drugače je bil ukrep zelo naklonjen prav mladim v kmetijstvu.

Neurjem, ki so povzročala škodo na poljih in v trajnih nasadih (2008–2009), je sledil razpis pridobitev nepovratnih sredstev za nakup in postavitev protitočnih mrež. Na javnih razpisih v letih 2007–2011 je bilo približno 6 % vseh naložb namenjenih za postavitev protitočnih mrež. V decembru 2009 je bil objavljen razpis, ki je omogočal financiranje že začelih, a še ne končanih naložb (za nazaj). MKGP je uvedlo tudi tako imenovane zaprte razpise, rok zaprtja razpisa je bil znan že na dan objave in se ni več prilagajal višini zaprosenih sredstev.

Konec leta 2010 je Ministrstvo objavilo razpis za naložbe na področju rastlinske pridelave (enostavne in zahtevne naložbe). Namenjen je bil le kmetijskim gospodarstvom, ki že ob predložitvi vloge ustvarijo primeren bruto prihodek iz kmetijskih dejavnosti oziroma iz kmetijskih, gozdarskih in dopolnilnih dejavnosti na kmetijah na enoto vloženega dela. Več podpor so začeli namenjati tudi naložbam, ki zmanjšujejo škodljive učinke podnebnih sprememb in obnovljivim virom energije. Leta 2011 pa so se začele določene spremembe pri izvajanju tega ukrepa (omejitve pri nakupu kmetijske mehanizacije, bolj ciljno usmerjene naložbe, novi izzivi ...). Tudi Ministrstvo je upoštevalo poročilo računskega sodišča in za javne razpise pripravilo terminski načrt.

Za našo obdelavo podatkov smo uporabili MS Excel. Združevali smo vloge v skupine po regijah, sektorjih, statusu vlagatelja in vrsti stroška. Zanimali so nas tudi deleži prejetih vlog po regijah, statusu vlagateljev, deleži celotne vrednosti naložb, deleži izplačil po regijah, razmerja med odobrenimi in dejansko izplačanimi sredstvi, deleži odobrenih glede na prejete vloge po posameznem sektorju. V naslednjem koraku smo podatke smiselno uredili in ponazorili v preglednicah. Evidenca podatkov je omogočala, da smo bili pozorni

na različna odstopanja in skušali ugotoviti vzroke zanje. Na podlagi tako zbranih podatkov smo lahko primerjali razlike v višini sredstev med regijami, za katere naložbe so kmetijska gospodarstva izkazala največje zanimanje in katerim panogam je bilo dodeljenih največ sredstev.

4 REZULTATI

4.1 PREGLED ODOBRENIH VLOG IN SREDSTEV IZ UKREPA 121 PO STATISTIČNIH REGIJAH

Programsko obdobje proučevanih razpisov 2007–2011 predstavlja 2230 podprtih kmetijskih gospodarstev s skupnim obsegom naložb 244,9 milijonov EUR. V tem obdobju je na javne razpise ukrepa 121 prispelo 3527 vlog. Spremljali smo rezultate glede na sektor pridelave, status vlagateljev, vrste naložb, katerim regijam je bilo dodeljenih največ sredstev.

Preglednica 6: Pregled celotne vrednosti podprtih naložb (EUR) po statističnih regijah (baza podatkov MKGP, 2011)

Regija	Celotna vrednost naložb	Celotna vrednost naložb na odobreno vlogo
Gorenjska	13.685.642,30	86.617,99
Goriška	4.226.376,39	70.439,61
Jugovzhodna Slovenija	12.492.638,11	90.526,36
Koroška	15.208.497,77	79.210,93
Notranjsko- kraška	4.082.605,46	97.204,89
Obalno-kraška	2.203.929,66	75.997,57
Osrednjeslovenska	16.819.900,48	118.450,00
Podravska	61.276.732,28	107.314,77
Pomurska	56.935.912,17	169.452,12
Savinjska	44.777.272,48	102.231,22
Spodnjeposavska	12.686.216,86	115.329,24
Zasavska	526.332,74	37.595,20
Skupna vsota	244.922.056,71	109.830,52

Celotna vrednost naložb je znašala 244,9 milijonov EUR, povprečna vrednost naložb na odobreno vlogo pa 109.830 EUR. Najvišji znesek so predstavljale naložbe v podravski regiji s 25,02 %, najnižjega pa v zasavski, in sicer pod 1 %.

Preglednica 7: Pregled celotne vrednosti naložb po statističnih regijah (baza podatkov MKGP, 2011)

Regija	Znesek odobrenih sredstev, €	Delež odobrenih sredstev po regijah, %	Znesek odobrenih sredstev na odobreno vlogo	Izplačano, €	Delež izplačil po regijah, %
Gorenjska	4.260.435,45	5,36	26.964,78	2.072.009,70	4,96
Goriška	1.426.473,35	1,80	23.774,56	937.775,36	2,25
Jugovzhodna Slovenija	3.976.987,24	5,00	28.818,75	2.425.188,40	5,81
Koroška	5.244.151,19	6,60	27.313,29	3.447.745,88	8,26
Notranjsko-kraška	1.231.969,04	1,55	29.332,60	839.809,73	2,01
Obalno-kraška	641.241,57	0,81	22.111,78	424.790,89	1,02
Osrednje Slovenska	5.430.442,49	6,83	38.242,55	2.215.184,63	5,31
Podravska	18.870.394,63	23,75	33.047,98	10.559.761,39	25,29
Pomurska	18.887.843,21	23,77	56.213,82	6.318.897,92	15,14
Savinjska	14.856.139,92	18,69	33.918,13	8.896.684,96	21,31
Spodnjeposavska	4.479.743,03	5,64	40.724,94	3.570.383,54	8,55
Zasavska	163.189,47	0,21	11.656,39	106.589,78	0,26
Skupna vsota	79.469.010,59	100,00	35.636,33	41.746.952,54	100,00%

V proučevanem obdobju je ARSKTRP odobrila za 79,4 mio sredstev, pri čemer je bilo največ sredstev odobrenih podravski, pomurski in savinjski regiji, ki so skupaj prejele dve tretjini (66,21 %) vseh odobrenih sredstev.

Izrazito malo odobrenih sredstev je bilo odobreno goriški, notranjsko-kraški, zasavski in obalno-kraški regiji. Skupaj je njihov delež v odobrenih sredstvih znašal samo 4,37 %; nobena od navedenih regij namreč v deležu odobrenih sredstev ni dosegla niti 2 %.

S strani ARSKTRP je bilo v omenjenem obdobju izplačano skupaj za 41,7 mio sredstev. Delež izplačanih glede na odobrena sredstva je v omenjenem obdobju znašal 52,5%. Ugotovili smo razlike med odobrenimi in izplačanimi sredstvi, kar tolmačimo v nadaljevanju naloge.

Če pogledamo strukturo izplačil po regijah vidimo, da so ponovno prednjačile podravska, pomurska in savinjska regija. Skupaj je bilo omenjenim regijam izplačano za 61,74 % vseh izplačanih sredstev. Najmanjši delež izplačil pa je bil namenjen goriški, notranjsko-kraški, zasavski in obalno-kraški regiji (skupaj 5,54 %).

Povprečen znesek odobrenih sredstev na odobreno vlogo je v omenjenem obdobju za vse regije skupaj znašal 35.636,33 EUR; le-ta je bil po regijah zelo različen in je znašal od 11.656,39 EUR (zasavska) do 56.213,82 EUR (pomurska).

V preglednici 8 so prikazani rezultati števila prejetih in odobrenih vlog.

Preglednica 8: Število prejetih in odobrenih razpisnih vlog po regijah (baza podatkov MKGP, 2011)

Regija	Št. prejetih vlog	Delež prejetih vlog po regijah, %	Št. odobrenih vlog	Delež odobrenih vlog po regijah, %	Delež odobrenih od prispelih vlog po regijah, %
Gorenjska	223	6,32	158	7,09	70,85
Goriška	119	3,37	60	2,69	50,42
Jugovzhodna Slovenija	232	6,58	138	6,19	59,48
Koroška	284	8,05	192	8,61	67,60
Notranjsko-kraška	89	2,52	42	1,88	47,19
Obalno-kraška	49	1,39	29	1,30	59,18
Osrednjeslovenska	255	7,23	142	6,37	55,69
Podravska	830	23,53	571	25,61	68,80
Pomurska	583	16,53	336	15,07	57,63
Savinjska	673	19,08	438	19,64	65,08
Spodnjeposavska	164	4,65	110	4,93	67,07
Zasavska	26	0,74	14	0,63	53,85
Skupna vsota	3527	100,00%	2230	100,00%	

Iz podatkov v preglednici je razvidno, da je število vseh prejetih vlog v proučevanem obdobju 3.527, prikazane pa so tudi razlike med regijami, ki so precejšnje. Prednjačile so podravska, pomurska in savinjska regija, saj je iz teh treh omenjenih regij prispelo več kot 60 % vseh prejetih vlog. V negativno smer pa so prednjačile notranjsko-kraška, obalno-kraška in zasavska–le-te so skupaj predstavljale vsega skupaj 4,65 % od vseh prejetih vlog (oziroma od vseh prejetih vlog skupaj jih je samo 164 prišlo iz omenjenih regij).

Število odobrenih vlog proučevanih razpisov v obdobju 2007–2011 je bilo 2230, kar pomeni, da je bilo v omenjenem obdobju odobreno 63,2 % vseh prejetih vlog.

Zanimiva informacija je tudi razmerje med prispelimi in odobrenimi vlogami. Največji delež odobrenih vlog od prispelih je imela gorenjska regija in sicer 70,85 %, sledila je podravska s 68,80 % odobrenih vlog, najnižji delež odobrenih od prispelih vlog pa je pripadal notranjsko-kraški regiji.

Razumljivo je tudi dejstvo, da se je glede na število oddanih vlog premosorazmerno gibalo tudi število odobrenih vlog po posameznih regijah. Tudi pri odobrenih vlogah so prednjačile podravska, pomurska in savinjska regija (njihov delež odobrenih vlog je v strukturi dosegel več kot 60 %), v negativni smeri pa zopet bile notranjsko-kraška, obalno-kraška in zasavska, kamor pa bi lahko dodali še goriško regijo–skupaj je bilo tem regijam

odobreno le 145 vlog oz. 11,43 % vseh odobrenih vlog. Niti ena od teh regij ni dosegla 5 % deleža v strukturi odobrenih vlog po posameznih regijah.

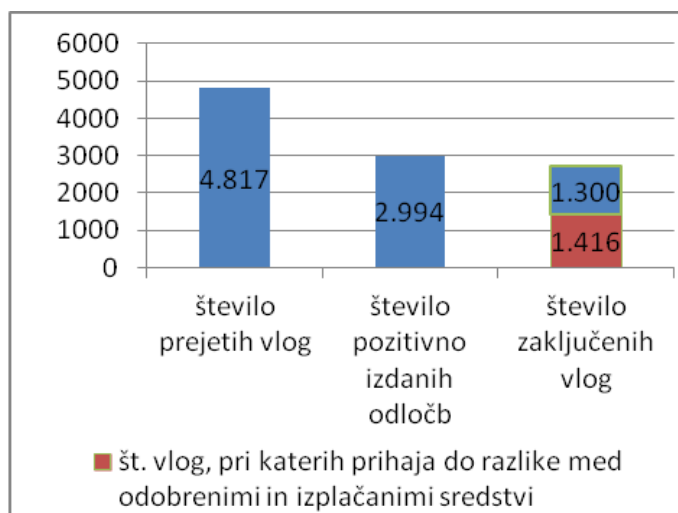
Pri podravski, pomurski in savinjski regiji je značilno to, da je njihov delež skoraj popolnoma enak pri prejetih kot tudi pri odobrenih vlogah (cca dobrih 60 %).

4.2 RAZMERJE MED ODOBRENIMI IN IZPLAČANIMI SREDSTVI

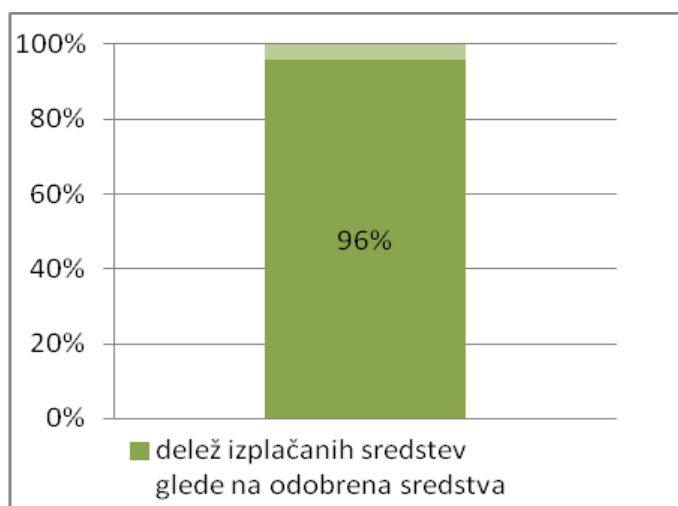
Razmerje med odobrenimi in dejansko izplačanimi sredstvi je v naših izračunih znašalo 52,5 %. Zanimali so nas vzroki za razliko med odobrenimi in izplačanimi sredstvi. Ugotovitev: če je ARSKTRP po oddaji zahtevka za izplačilo ugotovila določene nepravilnosti (neupravičeni stroški, odstopanja, previsok zahtevk glede na priloženi račun, neustrezna oz. pomanjkljiva dokazila, napake pri izvedbi, neupravičeni stroški glede na vrsto naložbe, del opreme ni bil dobavljen ali montiran, strošek ni bil v okviru javnega razpisa), je posledično nakazala manj sredstev.

Bistveno pa je naslednje: glede na pravilo »n + 2« v koriščenju razvojnih podpor EU, ki pravi, da ima upravičenec po prejemu pozitivne odločbe o sofinanciranju naložbe dve leti časa, da le-to v celoti realizira. Pomemben del razlike med odobrenimi in izplačanimi sredstvi gre torej na račun še nezaključenih naložb. Zato je merodajno podrobneje komentirati zgolj zaključene vloge. Gre seveda tudi za planiranje prihodnjih izdatkov s strani vlagateljev ter istočasno s strani proračuna. V najprej je treba planirati predvidena izplačila, ki se nato korigirajo glede na navedbe vlagateljev v vlogah in se nato prenesejo v odločbo o pravici do sredstev.

Tudi na ravni zaključenih vlog je prihajalo do razlik med odobrenimi in izplačanimi sredstvi, kar je razvidno v spodnjih grafih.

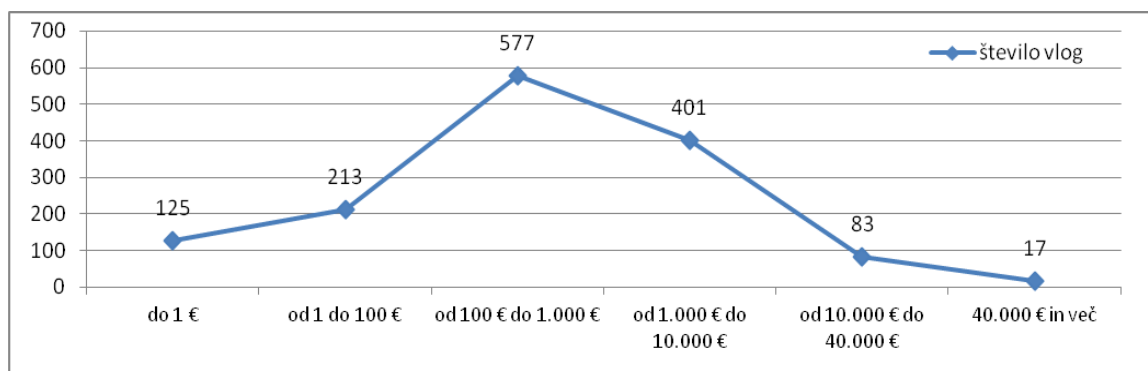

Slika 12: Prikaz števila vlog za ukrep 121 (MKGP, 2016a)

Slika 13: Delež izplačanih sredstev glede na odobrena sredstva na ravni zaključenih vlog (MKGP, 2016a)

Število prejetih vlog za ukrep 121 znaša 4.817 vlog, od tega je do 31. 12. 2014 bilo izdanih 2.994 pozitivnih odločb ter 2.716 zaključenih vlog. Na ravni zaključenih vlog prihaja do razlike med odobrenimi in izplačanimi sredstvi pri 1.416 vlogah (kar predstavlja 52 % zaključenih vlog) in sicer v skupni vrednosti 4.054.181,46 EUR (4 odobrenih sredstev).

Slika 14: Število vlog, pri katerih je prihajalo do razlik med odobrenimi in izplačanimi sredstvi glede na vrednost te razlike (MKGP, 2016a)

Največ vlog (577 vlog) ima razliko med dodeljenimi in izplačanimi sredstvi v razredu od 100 EUR do 1.000 EUR, prav tako pa je veliko vlog v razredu od 1.000 EUR do 10.000 EUR (401 vloga). Najmanjša vrednost razlike med dodeljeno in izplačano vrednostjo pri ukrepu 121 znaša 0,01 EUR, največja pa 103.099,57 EUR na vlogo (MKGP, 2016a).

4.3 PREGLED IZPLAČANIH SREDSTEV GLEDE NA NAMEN PORABE

Preglednica 9: Prispeli zahtevki glede na vrsto stroška (baza podatkov MKGP, 2011)

Vrsta stroška	Znesek prispelih zahtevkov	Delež, %
Adaptacija	2.057.946,61	4,66
Drugo	390.295,88	0,88
Gorska mehanizacija	1.994.658,13	4,52
Hmeljišča	2.423.061,80	5,49
Informacijska oprema	22.597,22	0,05
Mehanizacija	17.148.085,08	38,82
Nakup zemljišč	150.619,62	0,34
Novogradnja	5.486.452,93	12,42
Oprema	9.054.709,68	20,50
Rastlinjaki	718.484,61	1,63
Splošni stroški	511.077,19	1,16
Trajni nasadi	4.217.138,64	9,55
Skupna vsota	44.175.127,39	100,00

V preglednici 9 prikazujemo znesek prispelih zahtevkov glede na želen namen uporabe sredstev. Razvidno je, da so v omenjenem obdobju 2007–2011 glede na želen namen uporabe sredstev, po katerih so potencialni upravičenci povpraševali, prednjačili zahtevki, namenjeni za posodobitev mehanizacije (38,82 %) in investicijam v novo opremo (20,50 %), v manjšem obsegu pa novogradnjam (12,42 %) ter zahtevki za investicije v trajne

nasade (9,55 %). Mehanizacija in oprema se hitro menjujeta, zato je na splošno težko ugotoviti, ali so bila vsa ta sredstva učinkovito uporabljena, zagotovo pa so prispevala k posodobitvam na kmetijskih gospodarstvih.

Zanimal nas je tudi pregled za glavne skupine naložb v celotnem programskem obdobju glede na regije.

Preglednica 10: Vrsta naložbe – mehanizacija (MKGP, 2016b)

Statistična regija	Št. podprtih naložb	Delež podprtih naložb, %	Odobrena vrednost stroškov, €	Delež glede na odobreno vrednost, %
Gorenjska	348	5,78	2.586.966	7,64
Goriška	124	2,06	846.580	2,50
Jugovzhodna Slovenija	474	7,87	2.531.912	7,48
Koroška	436	7,24	2.450.237	7,24
Notranjsko- kraška	88	1,46	559.700	1,65
Obalno-kraška	100	1,66	543.839	1,61
Osrednjeslovenska	318	5,28	1.620.814	4,79
Podravska	1515	25,15	8.628.482	25,48
Pomurska	1182	19,62	6.369.124	18,81
Savinjska	1114	18,49	5.931.272	17,52
Spodnjeposavska	298	4,95	1.642.204	4,85
Zasavska	27	0,45	149.992	0,44
Skupna vsota	6024	100,00%	33.861.122	100,00

Največji delež naložb v mehanizacijo po regijah tako po številu podprtih naložb kot tudi po skupni vrednosti odobrenih naložb smo v analizi beležili v treh regijah, in sicer:

- podravska regija, ki je predstavljala cca 25 % delež tako po številu podprtih naložb kot tudi v vrednosti vseh odobrenih sredstev po sektorjih, ter
- pomurska in savinjska regija, pri kateri sta se oba prej omenjena deleža v strukturi približala 20 % deležu.

Več kot 7 % delež naložb v mehanizacijo tako po številu podprtih naložb kot v odobreni vrednosti naložb beležijo naslednje regije: gorenjska, jugovzhodna Slovenija, koroška.

Zgornjim trem regijam sta si z okoli 5 % deležem v strukturi naložb v mehanizacijo tako po številu podprtih naložb kot v odobreni vrednosti naložb približali osrednjeslovenska in spodnjeposavska regija.

V negativnem smislu pa so po naložbah v mehanizacijo po obeh zgoraj navedenih deležih izstopale naslednje regije: goriška, notranjsko-kraška, obalno-kraška in zasavska.

Preglednica 11: Vrsta naložb – novogradnja (MKGP, 2016b)

Statistična regija	Št. podprtih naložb	Delež podprtih naložb, %	Odobrena vrednost stroškov, €	Delež glede na odobreno vrednost, %
Gorenjska	53	3,43	2.441.222	5,79
Goriška	26	1,68	653.599	1,55
Jugovzhodna Slovenija	101	6,54	2.935.682	6,96
Koroška	99	6,41	1.888.573	4,48
Notranjsko-kraška	21	1,36	574.857	1,36
Obalno-kraška	4	0,26	13.474	0,03
Osrednjeslovenska	40	2,59	1.110.974	2,64
Podravska	412	26,67	8.561.999	20,31
Pomurska	447	28,93	13.040.734	30,93
Savinjska	249	16,12	7.980.425	18,93
Spodnjeposavska	92	5,95	2.955.694	7,01
Zasavska	1	0,06	4.750	0,01
Skupna vsota	1545	100,00	42.161.983	100,00

V programskem obdobju je bilo število vseh podprtih naložb v novogradnje 1545, skupna odobrena vrednost pomoči pa je znašala dobrih 42 mio EUR. Tudi analiza podprtih naložb v novogradnjo namreč kaže precejšnjo razliko med posameznimi regijami ter dejstvo, da tudi po tem kriteriju prednjačijo iste regije – podravska, pomurska in savinjska regija, ki so skupaj tako po številu podprtih naložb kot tudi po odobrenih sredstvih v novogradnjo predstavljale več kot 70 % delež med vsemi regijami. V negativnem smislu zopet izstopajo naslednje regije: goriška, notranjsko-kraška, obalno-kraška, osrednjeslovenska in zasavska. Vse prej navedene regije skupaj so namreč v strukturi skupaj dosegle manj kot 6 % delež tako po številu odobrenih naložb kot tudi glede na odobreno vrednost pomoči.

Preglednica 12: Vrsta naložbe – oprema (MKGP, 2016b)

Statistična regija	Št. naložb	Delež podprtih naložb, %	Odobrena vrednost stroškov, €	Delež glede na odobreno vrednost, %
Gorenjska	80	5,58	2.005.527	6,30
Goriška	31	2,16	337.095	1,06
Jugovzhodna Slovenija	84	5,86	1.284.541	4,04
Koroška	109	7,61	1.967.824	6,18
Notranjsko-kraška	24	1,67	796.595	2,50
Obalno-kraška	14	0,98	65.610	0,21
Osrednjeslovenska	56	3,91	2.284.623	7,18
Podravska	355	24,77	6.769.283	21,27
Pomurska	277	19,33	6.951.819	21,84
Savinjska	325	22,68	7.426.288	23,33
Spodnjeposavska	75	5,23	1.877.522	5,90
Zasavska	3	0,21	61.251	0,19
Skupna vsota	1433	100,00	31.827.978	100,00

Število vseh podprtih naložb v opremo je bilo 1433, skupna odobrena vrednost pomoči pa je znašala slabih 32 mio EUR. Tudi analiza podprtih naložb v opremo namreč kaže tri temeljne značilnosti, in sicer:

- precejšnje razlike med posameznimi regijami v Sloveniji,
- da tudi po tem kriteriju ponovno prednjačijo iste regije – podravska, pomurska in savinjska regija, ki so skupaj tako po številu podprtih naložb kot tudi po odobrenih sredstvih v opremo predstavljale skoraj natančno dvotretjinski delež med vsemi regijami, ter v
- dejstvo, da v negativnem smislu zopet (z izjemo osrednjeslovenske regije) izstopajo naslednje regije: goriška, notranjsko-kraška, obalno-kraška in zasavska. Vse imenovane regije skupaj so namreč v strukturi skupaj dosegle komaj 5 % delež po številu podprtih naložb ter le 4 % delež skupne odobrene vrednosti pomoči po regijah.

Poskušali smo podati celovitejši pogled na delež odobrenih sredstev namenjenih za posodobitev mehanizacije in opreme, ter investicij v novogradnje po posameznih regijah kar prikazujemo v preglednici in sliki.

Preglednica 13: Zastopanost odobrenih naložb po regijah in skupinah (MKGP, 2016a, 2016b, 2016c)

Statistična regija	Delež glede na odobreno vrednost (mekanizacija) %	Delež glede na odobreno vrednost (novogradnja) %	Delež glede na odobreno vrednost (oprema) %
Gorenjska	7,64	5,79	6,30
Goriška	2,50	1,55	1,06
Jugovzhodna Slovenija	7,48	6,96	4,04
Koroška	7,24	4,48	6,18
Notranjsko-kraška	1,65	1,36	2,50
Obalno-kraška	1,61	0,03	0,21
Osrednjeslovenska	4,79	2,64	7,18
Podravska	25,48	20,31	21,27
Pomurska	18,81	30,93	21,84
Savinjska	17,52	18,93	23,33
Spodnjeposavska	4,85	7,01	5,90
Zasavska	0,44	0,01	0,19
Skupna vsota	100,00	100,00	100,00

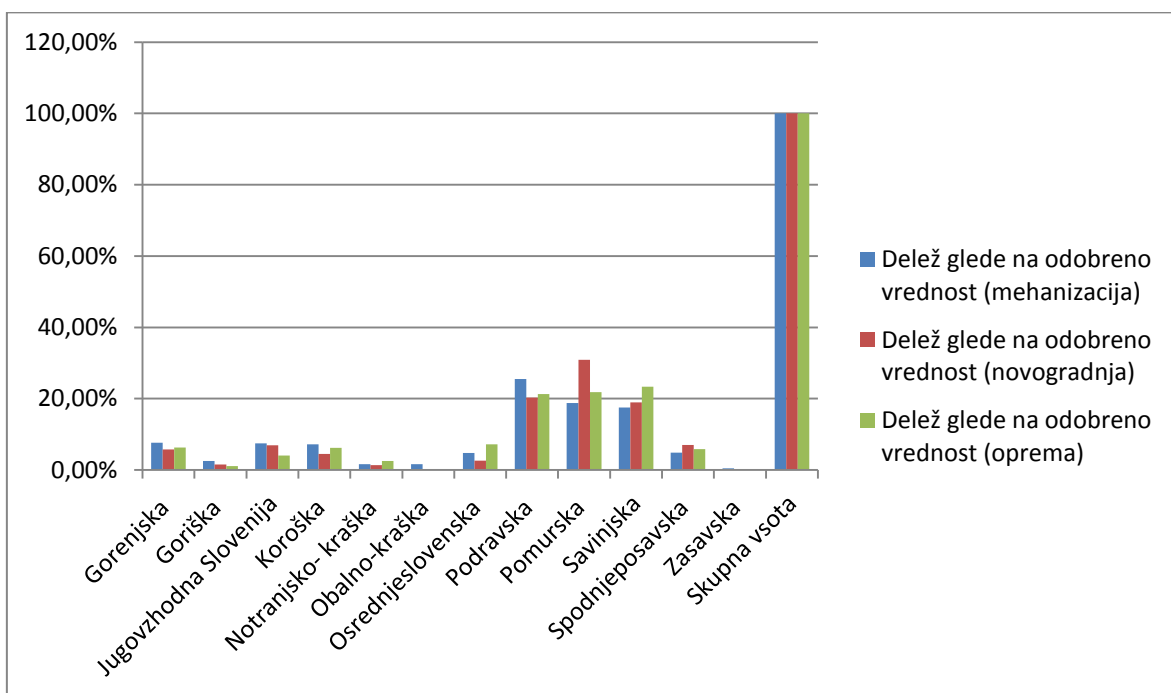
Prišli smo do naslednjih zaključkov:

- po odobrenih naložbah v mehanizacijo, novogradnje in opremo med vsemi regijami izrazito prednjačijo podravska, pomurska in savinjska; le-te so skupaj prejele skoraj 62 % delež sredstev za posodobitev mehanizacije, več kot 70 % delež sredstev, namenjenih novogradnji, ter več kot dvotretjinski delež, namenjen za posodobitev opreme.

- pri zgoraj omenjenih treh regijah je razvidno še dejstvo, da so tudi njihovi posamezni deleži po vseh treh proučevanih kriterijih za odobrena sredstva bistveno presegali dosežene posamezne deleže preostalih regij.

V nasprotno smer pa so se v tem obdobju gibali omenjeni deleži odobrenih sredstev v goriški, notranjsko-kraški, obalno-kraški in zasavski regiji, in sicer:

- njihov skupni delež odobrenih naložb v posodobitev mehanizacije je med vsemi regijami dosegel le 6 % delež.
- še slabše so se omenjene regije odrezale pri odobrenih sredstvih namenjenih v opremo (skupaj so dosegle le pribl. 4 % delež), ter v investicijah v novogradnje, saj je bil njihov skupni delež med vsemi regijami manjši od 3 %.

Slika 15: Delež odobrenih naložb po skupinah (MKGP, 2016a, 2016b, 2016c)

Preglednica 14: Vloge glede na status vlagatelja (baza podatkov MKGP, 2011)

Status vlagatelja	Št. prejetih vlog	Delež prejetih vlog po statusu vlagatelja, %	Št. odobrenih vlog	Delež odobrenih vlog po statusu vlagatelja, %
Kmetija	3331	94,44	2127	95,38
Fizična oseba (s.p.)	32	0,91	16	0,72
Gospodarska družba	129	3,66	65	2,91
Javni zavod	19	0,54	11	0,49
Zadruga	16	0,45	11	0,49
Skupna vsota	3527	100,00	2230	100,00

Glede na status vlagateljev so izrazito izstopale prispele vloge s strani družinskih kmetij, njihov delež je namreč znašal skoraj 95 % od vseh prispelih vlog. V tem obdobju je bilo od vseh prispelih vlog odobrenih 2230 oz. 63,2 %.

Razumljivo je tudi, da so tudi pri deležu odobrenih vlog glede na status vlagatelja prednjačile kmetije – njihov delež je namreč znašal 95,38 %.

Preglednica 15: Odobrena sredstva glede na status vlagatelja (baza podatkov MKGP, 2011)

Status vlagatelja	Znesek odobrenih sredstev, €	Delež odobrenih sredstev po statusu vlagatelja, %	Povprečni znesek odobrenih sredstev na odobreno vlogo	Izplačano, €	Delež izplačanih sredstev glede na status vlagatelja, %
Kmetija	54.998.506,53	69,21	25.857,31	33.278.543,10	79,71
Fizična oseba (s.p.)	1.633.216,39	2,06	102.076,02	729.174,71	1,75
Gospodarska družba	21.544.126,38	27,11	331.448,10	7.157.946,55	17,15
Javni zavod	487.033,50	0,61	44.275,77	136.114,05	0,33
Zadruga	806.127,79	1,01	73.284,34	445.174,13	1,07
Skupna vsota	79.469.010,59	100,00	35.636,33	41.746.952,54	100,00%

V proučevanem obdobju je bilo upravičencem po kriteriju »status vlagatelja« odobreno 79,4 mio EUR, pri čemer so prednjačile »kmetije«, katerih delež je znašal skoraj 70 % ter »gospodarske družbe« s 27 % deležem.

Povprečni znesek odobrenih sredstev na odobreno vlogo je v omenjenem obdobju znašal 35.636,33 EUR. Gospodarskim družbam je bilo sicer število odobrenih vlog majhno povprečni znesek na odobreno vlogo pa kar 331.448,10 EUR. Višina omenjenega povprečnega zneska je rezultat dveh elementov:

- visokega zneska odobrenih sredstev v višini 21,5 mio,
- nizkega števila odobrenih vlog (65 – glej tabelo 14).

Povprečni znesek na odobreno vlogo je bil relativno visok pri fizičnih osebah (s. p.), saj je dosegel 102.076,00 EUR, ter pri zadrugah, kjer je dosegel 73.284,33 EUR.

Glede na delež izplačanih sredstev po kriteriju status vlagatelja prednjačijo kmetije s skoraj 80 % deležem in gospodarske družbe s 17 % deležem.

Preglednica 16: Vloge glede na sektor (baza podatkov MKGP, 2011)

Sektor	Št. prejetih vlog	Št. odobrenih vlog	Delež glede na skupno število odobrenih vlog v %	Delež odobrenih glede na prejete vloge po posameznem sektorju v %
Čebelarstvo	11	2	0,09	18,18
Gojena divjad	22	10	0,45	45,45
Govedoreja – meso	734	435	19,51	59,26
Govedoreja – mleko	1308	905	40,58	69,19
Hmeljarstvo	173	132	5,92	76,30
Konjereja	20	9	0,40	45,00
Mešana rastlinska in živalska proizvodnja	160	77	3,45	48,13
Okrasne rastline, grmovnice, semenski material	10	6	0,27	60,00
Oljkarstvo	9	4	0,18	44,44
Perutninarstvo	91	47	2,11	51,65
Poljedelstvo	104	49	2,20	47,12
Prašičereja	231	154	6,91	66,67
Reja drobnice	57	31	1,39	54,39
Sadjarstvo	293	192	8,61	65,53
Vinogradništvo	124	74	3,32	59,68
Vrtnine	159	101	5,53	63,52
Drugo	21	2	0,09	9,52
Skupna vsota	3527	2230	100,00	

V strukturi odobrenih vlog močno prevladujeta govedoreja za mleko in meso, saj je njun skupni delež v proučevanem obdobju znašal 60,09 %. To niti ne preseneča, saj je bilo do leta 2011 kar sedem razpisov namenjenih naložbam v hleve in pripadajočo opremo za prirejo mleka, mesa in jajc (Poročilo o sprotnem ..., 2013).

Več kot 5 % delež v strukturi odobrenih vlog v proučevanem obdobju so dosegli sektorji hmeljarstvo, prašičereja in sadjarstvo. Le-ti so skupaj dosegli 21,43 % delež med vsemi odobrenimi vlogami.

Sektorji vinogradništvo, vrtnine, perutninarstvo in poljedelstvo so dosegli med 1–5 % delež v strukturi odobrenih vlog; le-ti so skupaj dosegli 17 % delež odobrenih vlog.

Delež odobrenih vlog v vinogradništvu je bil le 3,32 %. Dva razpisa iz ukrepa 121 sta bila namenjena naložbam v vinogradništvu. Delež vključenosti v ukrep 121 je pri tem tipu kmetijstva najnižji. Gre za sektor, ki je tesno povezan s predelavo, se pravi vinogradništvo in vinarstvo, zato je v prihodnje smiselno še naprej zagotavljati možnost povezovanja

pridelave in predelave ter pridobivanje sredstev za obe dejavnosti (Poročilo o sprotnem ..., 2013).

Pri vseh ostalih sektorjih pa je bil delež odobrenih vlog med vsemi vlogami nižji od 1 %; njihov skupni delež med vsemi odobrenimi vlogami pa je bil nižji od 1,5 %.

5 RAZPRAVA IN SKLEPI

5.1 RAZPRAVA

Ukrep 121 lahko na splošno ocenimo kot uspešen, zlasti z vidika črpanja sredstev. Vzpodbujal je pomladitve na kmetijah, v celotnem obdobju so se sredstva stalno povečevala, kmetje so se lažje odločali za investicije, natančno analizo pa bomo dobili šele z naknadnim vrednotenjem.

Sredstva tega ukrepa so bila namenjena tudi podporam za območja, ki zaostajajo v razvoju za slovenskim povprečjem. Programe in projekte, namenjene pomurski regiji, ki ima največji razvojni zaostanek, so celo prednostno obravnavali. Država je v to regijo preko PRP 2007–2013 v okviru ukrepa 121 izplačala za okoli 30 mio EUR pomoči. Samo podravska regija je v omenjenem obdobju prejela le malenkostno večji znesek pomoči. Odobrena sredstva pomoči v okviru tega ukrepa so delno pripomogla k zmanjšanju razlik med regijami.

Kljub tem ukrepom in politiki države razlike v razvitosti regij ostajajo velik problem. Posledično so bila dodeljena sredstva v okviru ukrepa 121 pomurski regiji prenizka, da bi bilo možno izvesti korenite strukturne spremembe v regiji. Sredstva so sicer prispevala k posodobitvam, ne moremo pa potrditi naše hipoteze, da je sam ukrep pripomogel k razvoju najmanj razvitih in ogroženih regij v Sloveniji.

Tudi v prispevku »Ovinkasta cesta od investicijske pomoči do gospodarske rasti kmetij« (Travnikar in Juvančič, 2015) avtorja razpravljata, kako so kmetijske investicije vplivale na ekonomsko učinkovitost kmetij v Sloveniji v letih od 2007 do 2011. Rezultati kažejo, da je bila investicijska pomoč kmetijam neuspešna pri povečevanju prihodkov. Investicijska podpora je zgolj ublažila splošni upad kmetijskih prihodkov.

V naših analizah ugotavljamo, da ne glede na kriterij proučevanja (število vlog, dodeljena sredstva, vrsta stroška, sektor...) vedno izstopajo v pozitivnem in negativnem smislu iste regije. V pozitivnem smislu prednjačijo podravska, pomurska in savinjska regija, v negativnem pa zasavska, notranjsko-kraška, obalno-kraška in goriška regija. V strukturi odobrenih vlog in dodeljenih sredstev močno prevladuje govedoreja, sledi prašičereja, sadjarstvo, vinogradništvu in poljedelstvu je bil namenjen le manjši delež. To niti ne preseneča, saj je govedoreja najmočnejša kmetijska dejavnost v Sloveniji. Po statističnih podatkih 2010 je govedo redilo več kot 48 % vseh kmetijskih gospodarstev, ki so se večinoma nahajala v podravski, savinjski in osrednjeslovenski regiji. Kmetijskih gospodarstev, ki redijo prašiče, je bilo 35 %, in sicer največ v podravski regiji. Trajni nasadi so zavzemali le 5,6 ha kmetijskih zemljišč. Največje površine njiv so imele pomurska in podravska regija, ki imata poleg savinjske tudi največ kmetijskih

gospodarstev. Večina KZU leži od osrednjeslovenske do Pomurske regije. Predvidevamo lahko, da so podpore po posameznih panogah razporejene sorazmerno z njihovo zastopanostjo s strukturo slovenskega kmetijstva.

Naša naloga nam ponudi vpogled, kam je šel denar, za katere namene, katere skupine so bile reprezentativne. Tudi pri načrtovanju novih ukrepov se bo baziralo na starih podatkih, pridobljena spoznanja so pomembna tudi za novo programsko obdobje.

Tudi v programskem obdobju PRP 2014–2020 bodo sredstva namenjena podporam za naložbe v kmetijska gospodarstva (kot ukrep M4.1). Ukrep še naprej stremi k povečevanju produktivnosti, konkurenčnosti in prestrukturiranju kmetijstva. Cilji so bolje opredeljeni, usmerjeni v večjo trajnost kmetijskih gospodarstev in njihovo konkurenčnost. Ciljna skupina so še vedno večje kmetije, ki so na svojem področju že nekaj dosegle. Vsi javni razpisi so zaprti, bolje definirani že na ravni uredbe. Na razpolago pa je manj sredstev kot v predhodnem obdobju. Evropska komisija je dala drugačne smernice, ni več sektorskih razpisov, ampak področni, novost je tudi pri mehanizaciji (kot individualna naložba se podpira samo nakup specialne mehanizacije, ki ima okoljski učinek). Ni več mogoče preferirati posameznikov. Merila so vnaprej določena, izhajajo iz PRP, javno znana, spreminjajo se lahko samo nianse. Racionalnost naložb se preverja s katalogom stroškov, kar preprečuje napihovanje cen.

Tudi v prihodnje je treba sredstva namenjati investicijskemu ukrepu in še bolj vzpodbujati inovacije v kmetijstvu, se povezovati in slediti ciljem strategije slovenskega kmetijstva.

5.2 SKLEPI

Na podlagi pridobljenih informacij v proučenih poročilih, brošurah in ugotovitvah iz naših analiz, ki so se nanašali na ukrep 121, smo prišli do naslednjih sklepov:

Ukrep izstopa po tem, da se izrazito velik delež obveznikov tega ukrepa ukvarja z živinorejo (mleko in meso), kar je posledica razpisnih pogojev. Najmanj je takih, ki se ukvarjajo z vrtnarstvom, sadjarstvom in vinogradništvom. Ukrep spodbuja naložbe v kmetijska gospodarstva in s tem njihovo prestrukturiranje, naklonjen je mladim prevzemnikom kmetij.

Glede na namen investicije je bilo največ vlog odobrenih za nakup kmetijske mehanizacije in opreme. Težko je oceniti ali je bilo to ekonomsko upravičeno. Vendar lahko prav po zaslugi tega ukrepa po Sloveniji spremljamo strojni park, primerljiv EU.

Ukrep je bil izrazito sektorsko naravnan in je bil namenjen reševanju strukturnih problemov za določeni profil vlagateljev. V prihodnje bi bilo treba k načrtovanju razpisov pristopiti bolj sistematično, pripraviti letne razpise, ki bi bili namenjeni širšemu krogu vlagateljev in spodbujati naložbe v inovacije.

Podatki iz letnih poročil prejemnikov sredstev za leto 2014 kažejo, da se je po tem ukrepu povečalo število zaposlenih za 355.

Ugotovili smo, da so se določena sredstva iz tega ukrepa prednostno usmerila v pomursko regijo za zmanjšanje razlik v razvitosti med regijami. Projekte iz omenjene regije so tudi prednostno obravnavali, vendar kljub temu ne moremo potrditi, da je sam ukrep pripomogel k razvoju najmanj razvitih in ogroženih regij v Sloveniji.

Programsko obdobje proučevanih razpisov 2007–2011 predstavlja 2230 podprtih naložb s skupnim obsegom naložb 244,9 milijonov EUR (javna in zasebna sredstva). V proučevanem obdobju je bilo največ sredstev odobrenih podravski, pomurski in savinjski regiji, ki so skupaj prejele dve tretjini vseh odobrenih sredstev. Izrazito malo odobrenih sredstev je bilo odobreno goriški, notranjsko-Kraški, zasavski in obalno-kraški regiji.

Daleč največ razpisov in s tem tudi sredstev je bilo namenjeno govedoreji, sledi sadjarstvo in prašičereja. Tako torej drži naša domneva, da so podpore po posameznih panogah razporejene sorazmerno z njihovo zastopanostjo s strukturo slovenskega kmetijstva.

6 POVZETEK

V diplomski nalogi smo skušali objektivno analizirati izvajanje ukrepa 121 Posodabljanje kmetijskih gospodarstev. Namen ukrepa je bil vzpodbujanje prestrukturiranja in povečanje učinkovitosti gospodarjenja na kmetijskih gospodarstvih. Izvajal se je v okviru prve osi PRP 2007–2013, katere glavni namen je bil izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega in gozdarskega sektorja, spodbujanje inovativnosti in izboljšanje kakovosti kmetijske proizvodnje in proizvodov.

Vstop Slovenije v Evropsko unijo je bil velik korak za razvoj kmetijstva in podeželja. S tem so se odprle nove možnosti za pridobivanje finančnih sredstev.

V skladu s cilji naloge smo ugotovili, da je bilo črpanje sredstev, namenjenih za ta ukrep, uspešno. Največ odobrenih vlog in posledično dodeljenih sredstev je šlo za nakup kmetijske mehanizacije in nove opreme. V manjšem obsegu pa so se izvajale investicije v novogradnje ter trajne nasade.

Glede na sektor je bilo največ odobrenih sredstev za naložbe v govedoreji, prednjačile pa so podravska, pomurska in savinjska regija.

Gre torej za ukrep, ki je kmetijstvu dal nov zagon in pomembno prispeval k modernizaciji na kmetijskih gospodarstvih, nekoliko se je ob tem povečala tudi produktivnost.

Rezultati so nam omogočili podati tudi nekaj kritik na izvajanje ukrepa in nakazati določene smernice za naprej.

Izpostavili smo, da je bil ukrep naklonjen mladim v kmetijstvu, saj se prav mladi kmetje lažje odločajo za spremembe in novosti, vključujejo v izobraževanja in posodobitve kmetijskih gospodarstev.

Razvoj podeželja je nujno potreben še naprej, saj na njem živi polovica prebivalcev EU. K njegovemu razvoju pomembno prispevajo tudi naložbe v kmetijska gospodarstva. Še bolj je treba stremeti k povezovanju, spodbujanju inovativnosti v širšem pomenu in ne samo znotraj posameznih kmetij, kar ne nazadnje doprinese k večji konkurenčnosti kmetijskega sektorja. Pridelati je treba dovolj varne hrane in ob tem ne pozabiti na varovanje okolja.

7 VIRI

Erjavec E. 2016. »Razpisi za mlade kmete« Ljudje in zemlja. RTV-SLO-MMC (29. 5. 2016).

<http://4d.rtv slo.si/arhiv/ljudje-in-zemlja/174408200> (7. 7. 2016)

Evropska komisija. 2016. Poročilo komisije evropskemu parlamentu, svetu in računskemu sodišču. Letno poročilo o upravljanju in smotrnosti izvrševanja proračuna EU za leto 2015

<http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/SL/1-2016-446-SL-F1-1.PDF>
(1. 9. 2016)

Gradimo vitalno podeželje. Primeri dobrih praks Programa razvoja podeželja RS 2007–2013. 2012. Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo in okolje: 42 str.

Investment support under rural development policy, contract 30-CE-0609852/00-41, final report. 2014. European Commission: 175 str.

http://ec.europa.eu/agriculture/evaluation/rural-development-reports/2014/investment-support-rdp/fulltext_en.pdf (8. 8. 2016)

Izdelava sprotne vrednotenja programa razvoja podeželja 2007-2013 v letu 2014. 2015a. Sklop 1: Vrednotenje vplivov plačil 1. Stebra SKP in investicijskih ukrepov na uspešnost izvajanja KOP (PRP 2007-2013). Ljubljana, Kmetijski inštitut Slovenije: 111 str.

http://www.program-podezelja.si/images/SPLETNA_STRAN_PRP_NOVA/2_PRP_2007-2013/2_4_Spremljanje_in_vrednotenje/Vrednotenje/Sprotno_vrednotenje_2014_-_sklop_1.pdf (19. 8. 2016)

Izdelava sprotne vrednotenja programa razvoja podeželja 2007-2013 v letu 2014. 2015b. Ljubljana, Kmetijski inštitut Slovenije: 138 str.

http://www.program-podezelja.si/images/SPLETNA_STRAN_PRP_NOVA/2_PRP_2007-2013/2_4_Spremljanje_in_vrednotenje/Vrednotenje/Sprotno_vrednotenje_2014_-_sklop_3.pdf (20. 8. 2015)

Javni razpis za dodeljevanje sredstev iz naslova ukrepa Posodabljanje kmetijskih gospodarstev. Ur. l. RS št. 51-4988/09

Kmetijstvo na Slovenskem. Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije.

<http://www.kgz s.si/gv/kmetijstvo.aspx> (19. 8. 2016)

- Kneževič Hočevar D., Černič Istenič M. 2010. Dom in delo na kmetijah. Raziskava odnosov med generacijami in spoloma. Ljubljana, ZRC SAZU: 160 str.
- Letno poročilo o izvajanju ukrepov Zakona o razvojni podpori Pomurski regiji v obdobju 2010-2015 v letu 2014. 2015. Ljubljana, Republika Slovenija Vlada Republike Slovenije: 85 str.
http://www.mgrt.gov.si/fileadmin/mgrt.gov.si/pageuploads/Regionalni_razvoj/Pomurje/5_LP_ZRPPR1015.pdf (13. 6. 2016)
- MKGP. 2016a. »Razlike med odobrenimi in izplačanimi sredstvi do 31. 12. 2014«. Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. (osebni vir, maj. 2016)
- MKGP. 2016b. »Podatki o izplačanih sredstvih pri ukrepu 121 iz PRP 2007-2013 po statističnih regijah glede na stanje na dan 31. 12. 2015« Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. (osebni vir, avgust. 2016)
- MKGP. 2016c. »Analiza ukrepa 121 na dan 31. 12. 2015«. Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. (osebni vir, avgust. 2016)
- Nacionalni strateški načrt razvoja podeželja 2007-2013. 2007. Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano: 51 str.
http://www.program-podezelja.si/images/SPLETNA_STRAN_PRP_NOVA/2_PRP_2007-2013/2_1_Dokumenti/Arhiv_PRP_2007-2013/NSN_potrjena.pdf (10. 8. 2016)
- Napotki za izvajanje naložb na kmetiji. 2012. Trunkelj B., Kramar Z., Starc P. Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije.
<http://www.kgzs.si/Portals/0/Gradiva/NAPOTKI%20ZA%20IZVAJANJE%20NALOZB%20NA%20KMETIJI.pdf> (10. 4. 2016)
- Navodilo za izdelavo poslovnega načrta za ukrep 121, Posodabljanje kmetijskih gospodarstev: Program razvoja podeželja 2007-2013. 2007. Ljubljana, MKGP: 44 str.
- Popis kmetijstva 2010-vsaka kmetija šteje! 2012. Statistični urad RS: 48 str.
<http://www.stat.si/dokument/1163/kmetija.pdf%20> (5. 7. 2016)
- Poročilo o stanju kmetijstva, živilstva in gozdarstva v letu 2008. 2009. Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano: 188 str.

Poročilo o stanju kmetijstva, živilstva in gozdarstva v letu 2010. 2011. Kmetijski inštitut Slovenije, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano: 152 str.

http://www.kis.si/f/docs/Porocila_o_stanju_v_kmetijstvu_OEK/ZP-2010-splosno.pdf
(10. 2. 2016)

Poročilo o stanju kmetijstva, živilstva, gozdarstva in ribištva v letu 2011. 2012. Kmetijski inštitut Slovenije, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano: 161 str.

http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/podrocja/ZP_2011_splosno_28.6.12.pdf (6. 3. 2016)

Poročilo o stanju kmetijstva, živilstva, gozdarstva in ribištva v letu 2014. 2015. Kmetijski inštitut Slovenije, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano: 234 str.

http://www.kis.si/f/docs/Porocila_o_stanju_v_kmetijstvu_OEK/ZP-2014-splosnopriloge_koncno.pdf (10. 3. 2016)

Poročilo o napredku v okviru Programa razvoja podeželja Republike Slovenije 2007-2013 za leto 2008. 2009. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano: 62 str.

http://www.program-podezelja.si/images/SPLETNA_STRAN_PRP_NOVA/2_PRP_2007-2013/2_4_Spremljanje_in_vrednotenje/Letna_porocila_o_napredku/LP_2008.pdf
(27. 5. 2016)

Poročilo o napredku v okviru Programa razvoja podeželja Republike Slovenije 2007-2013 za leto 2009. 2010. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano: 83 str.

http://www.program-podezelja.si/images/SPLETNA_STRAN_PRP_NOVA/2_PRP_2007-2013/2_4_Spremljanje_in_vrednotenje/Letna_porocila_o_napredku/LP_2009.pdf
(5. 5. 2016)

Poročilo o napredku v okviru Programa razvoja podeželja Republike Slovenije 2007-2013 za leto 2010. 2011. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano: 81 str.

http://www.program-podezelja.si/images/SPLETNA_STRAN_PRP_NOVA/2_PRP_2007-2013/2_4_Spremljanje_in_vrednotenje/Letna_porocila_o_napredku/LP_2010.pdf
(21.4.2016)

Poročilo o napredku v okviru Programa razvoja podeželja Republike Slovenije 2007-2013 za leto 2011. 2012. Ministrstvo za kmetijstvo in okolje: 85 str.

http://www.program-podezelja.si/images/SPLETNA_STRAN_PRP_NOVA/2_PRP_2007-2013/2_4_Spremljanje_in_vrednotenje/Letna_porocila_o_napredku/LP_2011.pdf
(4. 4. 2016)

Poročilo o napredku v okviru Programa razvoja podeželja Republike Slovenije 2007-2013 za leto 2012. 2013. Ministrstvo za kmetijstvo in okolje: 88 str.

http://www.program-podezelja.si/images/SPLETNA_STRAN_PRP_NOVA/2_PRP_2007-2013/2_4_Spremljanje_in_vrednotenje/Letna_porocila_o_napredku/Letno_porocilo_2012.pdf (18. 3. 2016)

Poročilo o napredku v okviru Programa razvoja podeželja Republike Slovenije 2007-2013 za leto 2014. 2015. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano: 106 str.

http://www.program-podezelja.si/images/SPLETNA_STRAN_PRP_NOVA/2_PRP_2007-2013/2_4_Spremljanje_in_vrednotenje/Letna_porocila_o_napredku/Letno_poro%C4%8Dilo_PRP_2014.pdf (15. 3. 2016)

Poročilo o sprotnem vrednotenju Programa razvoja podeželja 2007–2013 v letu 2013. Analiza FADN standardnih rezultatov prejemnikov sredstev PRP 2007-2013. 2013. Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo in okolje; Kamnik, OIKOS: 69 str.

http://www.program-podezelja.si/images/phocadownload/PRP/PRP_2007-2013/Spremljanje_in_vrednotenje/Vrednotenje_PRP_2013_Porocilo_FADN_objava.pdf (15. 12. 2015)

Poročilo o vmesnem vrednotenju Programa razvoja podeželja 2007–2013. 2010. Ljubljana, Ministrstvo RS za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano; Domžale, OIKOS: 429 str.

http://www.mko.gov.si/fileadmin/mko.gov.si/pageuploads/podrocja/Program_razvoja_podezelja/Porocilo_MTE1.pdf (15. 2. 2016)

Poročilo o razvoju. Okoljski, regionalni in prostorski razvoj. 2016. Ljubljana, UMAR: 168 str.

http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/pr/2016/PoR_2016_s.pdf
(22. 8. 2016)

- Predstavljeni rezultati izvajanja Programa razvoja podeželja 2007-2013. 2016. Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.
<http://www.program-podezelja.si/sl/infoteka/sporocila-za-javnost/512-12-2-2016-program-razvoja-podezelja-zelo-pomemben-za-razvoj-kmetijskega-zivilskega-in-gozdarskega-sektorja> (5. 8. 2016)
- Pregled skupne kmetijske politike 1. izd. 2001. Erjavec E., Volk T. (ur.) Domžale, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko; Ljubljana, Zadružna zveza Slovenije: 224 str.
- Presoja ukrepov kmetijske politike z vidika podnebnih sprememb. 2011. Ljubljana, Kmetijski inštitut Slovenije: 63 str.
http://arhiv.kis.si/datoteke/file/kis/SLO/Publikacije/raziskave/RS87_presoja_ukrepov.pdf (25. 2. 2016)
- Program razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2007-2013. 2013. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.
<http://www.program-podezelja.si/sl/prp-2007-2013/o-programu-razvoja-podezelja-2007-2013> (25. 2. 2016)
- Program razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2007-2013. 2007. Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano: 18 str.
- Razvoj kmetijstva in podeželja v letih 2007-2013: kako najbolj učinkovito izkoristiti ponujeni denar iz EU / XXI. tradicionalni posvet Kmetijske svetovalne službe Slovenije, Bled, 27.-28. november 2006. 2006. Ljubljana, Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije: 232 str.
- Resolucija o strateških usmeritvah razvoja Slovenskega kmetijstva in živilstva do leta 2020 »Zagotovimo si hrano za jutri«. 2011. Pravno informacijski sistem RS.
<http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO80> (5. 7. 2016)
- Revizijsko poročilo. Razvoj podeželja v Republiki Sloveniji. 2010. Računsko sodišče Republike Slovenije.
[http://www.rs-rs.si/rsrs/rsrs.nsf/I/K612CACE2B64A34B9C125771F005F99F5/\\$file/OhrRzvPodez_RS_SP.pdf](http://www.rs-rs.si/rsrs/rsrs.nsf/I/K612CACE2B64A34B9C125771F005F99F5/$file/OhrRzvPodez_RS_SP.pdf) (11. 4. 2016)

- SI-Stat. 2016a. Kmetijska gospodarstva po velikostnih razredih kmetijskih zemljišč v uporabi (KZU) in statističnih regijah, Slovenija, večletno. Statistični urad RS.
http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=1573803S&ti=&path=../Database/Okolje/15_kmetijstvo_ribistvo/03_kmetijska_gospod/08_15738_kmet_gosp_stat_reg/&lang=2 (10. 7. 2016)
- SI-Stat. 2016b. Kmetijska gospodarstva, ekonomska velikost, KZU, GVŽ in PDM po velikostnih razredih ekonomske velikosti in statističnih regijah, Slovenija, večletno. Statistični urad RS.
http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=1573805S&ti=&path=../Database/Okolje/15_kmetijstvo_ribistvo/03_kmetijska_gospod/08_15738_kmet_gosp_stat_reg/&lang=2 (16. 7. 2016)
- Slovensko kmetijstvo v številkah. 2014. Ljubljana, Kmetijski inštitut Slovenije.
http://www.kis.si/f/docs/Slovensko_kmetijstvo_v_stevilkah_OEK/Slovensko_kmetijstvo_v_stevilkah_2014_SLO_in.pdf (7. 3. 2014)
- Travnikar T., Juvančič L. 2015. A winding road from investment support to the economic growth of farms: evidence from spatial econometric analysis of agricultural holdings in Slovenia. *Bulgarian Journal of Agricultural Science*-21, 1: 16-25
- Vmesno vrednotenje Programa spodbujanja konkurenčnosti Pomurske regije v obdobju 2010-2015. 2014. Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo: 149 str.
http://www.mgrt.gov.si/fileadmin/mgrt.gov.si/pageuploads/Regionalni_razvoj/Pomurje/KONCNO_POROCILO_vmesnega_vrednotenja.pdf (4. 8. 2016)
- Volk S. T. 2004. Uticaj agrarne politike na razvoj poljoprivrede Slovenije u periodu tranzicije i uključenja u Evropsku uniju. Ljubljana, DAES: 213 str.
- Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (ZSRR-2). Ur. l. RS, št. 20/11
- Zakon o razvojni podpori pomurski regiji v obdobju 2010-2015 (ZRPPR1015). Ur.l. RS, št. 87/09)

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujem mentorju doc. dr. Luki Juvančiču za pomoč pri izdelavi naloge, za vse strokovne nasvete, popravke in napotke.

Za spodbudo in administrativno pomoč se zahvaljujem referentki Sabini Knehtl.

Zahvaljujem se recenzentu prof. dr. Emilu Erjavcu ter predsedniku komisije prof. dr. Janezu Salobirju.

Hvala tudi Jerneji Bogataj za vse nasvete in pomoč pri navajanju virov.

Zahvaljujem se še svoji družini, ki me je pri tem podpirala, sošolcem in vsem prijateljem za koristne nasvete.

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZOOTEHNIKO

Valentina FILIPČIČ

**ANALIZA IZVAJANJA UKREPA »POSODABLJANJE
KMETIJSKIH GOSPODARSTEV« V OBDOBJU OD
2007 DO 2011**

DIPLOMSKO DELO

Univerzitetni študij

Ljubljana, 2016